

Сольфеджіо

В. ФЛИС, Я. ЯКУБЯК

ДЛЯ І—ІV КЛАСІВ
ДИТЯЧИХ МУЗИЧНИХ
ШКІЛ-СЕМИРІЧОК

«Музична Україна»

Підручник з сольфеджіо для I—IV класів дитячих музичних шкіл-семирічок включає ритмічні та інтонаційні вправи, що забезпечують важливі форми роботи на уроках сольфеджіо. Тут відсутній матеріал для слухового аналізу та диктанта, оскільки слухові вправи педагог сам може скласти без особливих труднощів, диктанти ж доцільніше укладати в окремі збірники.

Інтонаційні вправи поділяються на конструктивні (технічні) та зразки з художньої творчості — народної та професійної. Основою роботи на уроках сольфеджіо повинен бути конструктивний матеріал, художній ж зразок треба використовувати як підсумок. Виконання прикладів з художньої практики вимагає дотримання відповідного темпу та динаміки.

Елементарні технічні завдання — побудова інтервалів, трезвучій тощо — в підручнику окремо не виділяються, бо вони входять у конструктивні вправи. Їх можна вивчати так: відшукати у прикладі матеріал теми уроку (інтервал, акорд, ритмічну фігуру), виділити його з контексту у вигляді послівки і вивчити, а потім проспівати весь приклад. Маючи на увазі саме таке трактування конструктивних вправ, автори не виставили в них позначень темпу та динаміки. Певна частина конструктивних вправ спрямована на пробудження та розвиток творчої ініціативи учнів. Це — завдання на завершення окремих, наведених лише частково, мелодичних побудов, створення акомпанементу до мелодій.

Щодо обсягу матеріалу, а також послідовності його викладу підручник в основному відповідає програмі 1972 року¹. Тему «Мінор» вміщено в II класі, однак при бажанні її можна проходити і в I класі після теми «Мажор». В цьому випадку треба використати приклади №№ 218, 219, 223—226, 230, 231, 235, 236, 239, 240, 246, 248.

В кожному з розділів підручника зібрано вправи різного ступеня складності. Це дає можливість педагогові проявити індивідуальний підхід до учнів. Якщо спів двоголосних прикладів — а роботу над двоголоссям рекомендується починати вже з I класу — з тих чи

Учебник по сольфеджио для I—IV классов детских музыкальных школ-семилеток включает ритмические и интонационные упражнения, которые обеспечивают важные формы работы на уроках сольфеджио. Здесь отсутствует материал для слухового анализа и диктанта, поскольку слуховые упражнения педагог сам может составить без особых трудностей, диктанти же лучше помещать в отдельные сборники.

Интонационные упражнения разделяются на конструктивные (технические) и образцы из художественного творчества — народного и профессионального. Основой работы на уроках сольфеджио должен быть конструктивный материал, художественные же образцы нужно использовать как итог. При исполнении примеров из художественной практики надо придерживаться соответствующего темпа и динамики.

Элементарные технические задачи — построение интервалов, трезвучий и т. д. — в учебнике не обособлены, так как они входят в конструктивные упражнения. Их можно учить так: найти в примере материал темы урока (интервал, аккорд, ритмическую фигуру), выделить его из контекста в виде попевки и выучить, а затем пропеть весь пример целиком. Принимая во внимание именно такую трактовку конструктивных упражнений, авторы не выставили в них обозначений темпа и динамики. Определенная часть конструктивных упражнений направлена на пробуждение и развитие творческой инициативы учеников. Это — задания на завершение отдельных, приведенных лишь частично, мелодических построений, создание аккомпанемента к мелодиям.

По объему материала, а также последовательности его изложения учебник в основном соответствует программе 1972 года¹. Тема «Минор» помещена во II классе, однако при желании ее можно проходить и в I классе после темы «Мажор». В этом случае нужно использовать примеры №№ 218, 219, 223—226, 230, 231, 235, 236, 239, 240, 246, 248.

В каждом из разделов учебника собраны упражнения разной степени сложности. Это дает возможность педагогу проявить индивидуальный подход к ученикам. Если пение двухголосных примеров — а работу над двухголосием рекомендуется начинать уже в I клас-

¹ Сольфеджио. Программа для детских музыкальных школ. М., 1972.

¹ Сольфеджио. Программа для детских музыкальных школ. М., 1972.

інших причин складає значні труднощі, можна обмежитись виконанням окремих голосів.

Матеріал, що міститься в кожній темі, доцільно використовувати частинами на різних етапах її засвоєння: при першому знайомстві, при повторенні та закріпленні. Наприклад, ритмічні вправи 202—204 дати на перших уроках вивчення теми, а трохи складніші (205, 206) — через декілька уроків.

В підручнику є необхідні пояснення, які або вказують на спосіб виконання вправ, або ж визначають найважливіші поняття музичної теорії.

се — по тем или иным причинам составляет значительные трудности, можно ограничиться исполнением отдельных голосов.

Материал, который входит в каждую тему, имеет смысл использовать частями на разных этапах ее усвоения: при первом знакомстве, при повторении и закреплении. Например, ритмические упражнения 202—204 дать на первых уроках изучения темы, а более сложные (205, 206) — через несколько уроков.

В учебнике есть необходимые пояснения, которые либо указывают на способ исполнения упражнений, либо формулируют важнейшие понятия музыкальной теории.

Перший клас

Музика записується за допомогою нот, розміщених на нотному стані. **Скрипковий ключ** (або ключ соль) вказує на розташування ноти *соль* першої октави.

Первый класс

Музыка записывается при помощи нот, расположенных на нотном стане. **Скрипичный ключ** (или ключ соль) указывает на положение ноты *соль* первой октавы.

Досить жваво
Подвижно

Співаючи, стукайте рівномірно: на кожний удар припадає дві восьмі або одна чверть.

У пісні «Прийди, прийди, сонечко» можна виділити наголошені (акцентовані) та ненаголошені (неакцентовані) склади:

2
4

Досить жваво
Подвижно

Відстань між двома акцентованими складами (звуками) зветься тактом. Один такт від другого відділяється тактовою рисою. Кожний такт пісні «Прийди, прийди, сонечко» містить тривалості, що дорівнюють двом чвертям, і тому цю пісню можна записати так:

Во время пения равномерно простучите: на каждый удар приходится две восьмых или одна четверть.

В песне «Прийди, прийди, сонечко» можно выделить ударные (акцентированные) и безударные (неакцентированные) слоги:

Расстояние между двумя акцентированными слогами (звуками) называется тактом. Один такт отделяется от другого тактовой чертой. Каждый такт песни «Прийди, прийди, сонечко» состоит из длительностей, которые равняются двум четвертям, и поэтому песню можно записать так:

В розмірі $\frac{2}{4}$ тактують так:

В размере $\frac{2}{4}$ тактируют так:

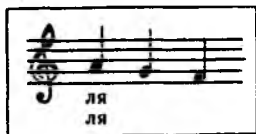

Жартівливо
Шутливо

«Савка»
«Савка»

2

Бом- дзень. Сав_ка вмер. По_ло_жи_ли Сав_ку
на ду_бо_ву лав_ку. Лав_ка тря_сеть_ся, Сав_ка смі_
_еть_ся. При_шов дяк, Сав_ка: «Так». при_шов піп, Сав_ка втік.

Досить жваво
Подвижно

3

Ко_ти_ла_ся тор_ба з ви_со_ко_го гор_ба,
а в тій тор_бі хліб па_ля_ни_ця,
ко_му до_ве_деть_ся, той бу_де жму_рить_ся.

Досить жваво
Подвижно

4

Ой ти, ста_рий боб_ре, за_хо_вай_ся доб_ре,
бо я хор_ти ма_ю, на по_ле пус_ка_ю.

Швидко
Быстро

5

Ой дзво_ни дзво_нять, хор_ти вов_ка го_нять,
по бо_ло_тах, о_че_ре_тах, де лю_ди не хо_дять.

Приклади 6, 7 співати на склад «ля» або «та», дотримуючись певної висоти звука, в таких варіантах:

- а) всі співають перший голос;
- б) всі співають другий голос;
- в) перша група співає перший голос, друга — другий;
- г) навпаки, тобто перша група співає другий голос, а друга — перший.

Примеры 6, 7 петь на слог «ля» или «та», придерживаясь определенной высоты звука, в таких вариантах:

- а) все поют первый голос;
- б) все поют второй голос;
- в) первая группа поет первый голос, вторая — второй;
- г) наоборот, то есть первая группа поет второй голос, а вторая — первый.

6

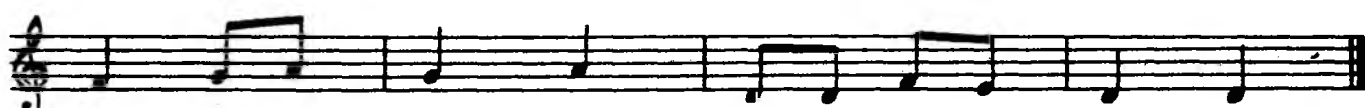
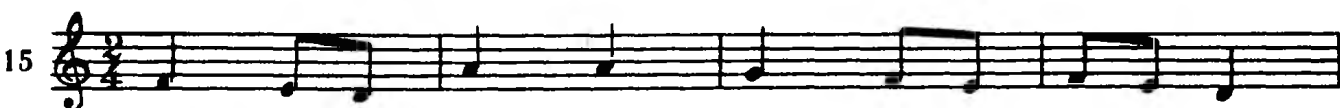
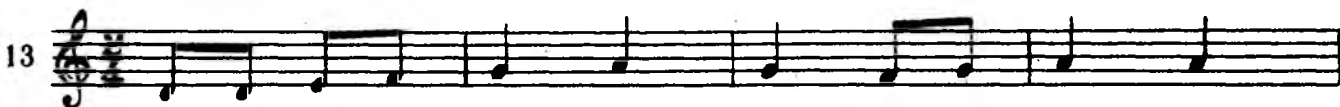
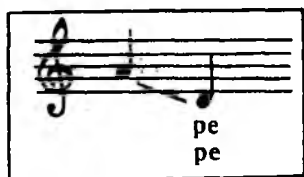
7

Досить жваво
Подвижно

Українська народна пісня «Парубочку, парубочку»
Украинская народная песня «Парубочку, парубочку»

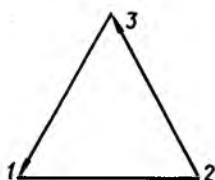
Українська народна пісня «Ой травонько, муравонько»
Украинская народная песня «Ой травонько, муравонько»

Швидко
Быстро

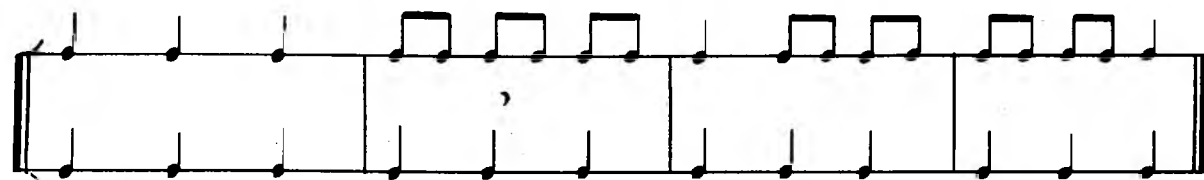
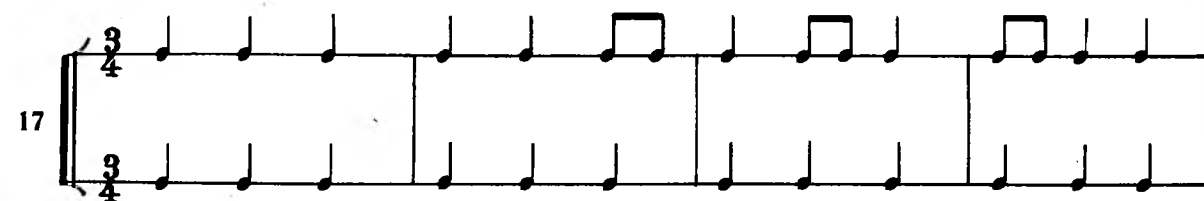

На $\frac{3}{4}$ тактують так:

На $\frac{3}{4}$ тактируют так:

$\frac{3}{4}$

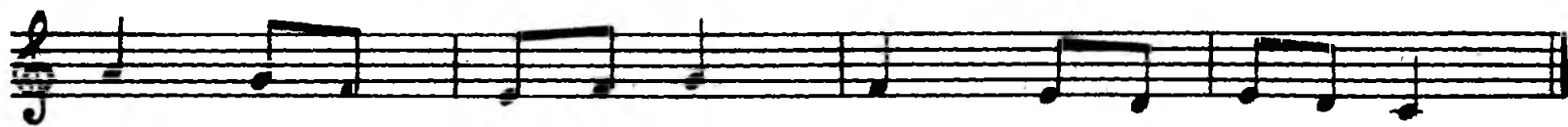
19

20

21

The first staff of music shows a sequence of eighth notes on a treble clef staff. The notes are: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F#4, E4, D4, C4, B3, A3, G3, F#3, E3, D3, C3, B2, A2, G2, F#2, E2, D2, C2, B1, A1, G1, F#1, E1, D1, C1, B0, A0, G0, F#0, E0, D0, C0, B-1, A-1, G-1, F#-1, E-1, D-1, C-1, B-2, A-2, G-2, F#-2, E-2, D-2, C-2, B-3, A-3, G-3, F#-3, E-3, D-3, C-3, B-4, A-4, G-4, F#-4, E-4, D-4, C-4, B-5, A-5, G-5, F#-5, E-5, D-5, C-5, B-6, A-6, G-6, F#-6, E-6, D-6, C-6, B-7, A-7, G-7, F#-7, E-7, D-7, C-7, B-8, A-8, G-8, F#-8, E-8, D-8, C-8, B-9, A-9, G-9, F#-9, E-9, D-9, C-9, B-10, A-10, G-10, F#-10, E-10, D-10, C-10, B-11, A-11, G-11, F#-11, E-11, D-11, C-11, B-12, A-12, G-12, F#-12, E-12, D-12, C-12, B-13, A-13, G-13, F#-13, E-13, D-13, C-13, B-14, A-14, G-14, F#-14, E-14, D-14, C-14, B-15, A-15, G-15, F#-15, E-15, D-15, C-15, B-16, A-16, G-16, F#-16, E-16, D-16, C-16, B-17, A-17, G-17, F#-17, E-17, D-17, C-17, B-18, A-18, G-18, F#-18, E-18, D-18, C-18, B-19, A-19, G-19, F#-19, E-19, D-19, C-19, B-20, A-20, G-20, F#-20, E-20, D-20, C-20, B-21, A-21, G-21, F#-21, E-21, D-21, C-21, B-22, A-22, G-22, F#-22, E-22, D-22, C-22, B-23, A-23, G-23, F#-23, E-23, D-23, C-23, B-24, A-24, G-24, F#-24, E-24, D-24, C-24, B-25, A-25, G-25, F#-25, E-25, D-25, C-25, B-26, A-26, G-26, F#-26, E-26, D-26, C-26, B-27, A-27, G-27, F#-27, E-27, D-27, C-27, B-28, A-28, G-28, F#-28, E-28, D-28, C-28, B-29, A-29, G-29, F#-29, E-29, D-29, C-29, B-30, A-30, G-30, F#-30, E-30, D-30, C-30, B-31, A-31, G-31, F#-31, E-31, D-31, C-31, B-32, A-32, G-32, F#-32, E-32, D-32, C-32, B-33, A-33, G-33, F#-33, E-33, D-33, C-33, B-34, A-34, G-34, F#-34, E-34, D-34, C-34, B-35, A-35, G-35, F#-35, E-35, D-35, C-35, B-36, A-36, G-36, F#-36, E-36, D-36, C-36, B-37, A-37, G-37, F#-37, E-37, D-37, C-37, B-38, A-38, G-38, F#-38, E-38, D-38, C-38, B-39, A-39, G-39, F#-39, E-39, D-39, C-39, B-40, A-40, G-40, F#-40, E-40, D-40, C-40, B-41, A-41, G-41, F#-41, E-41, D-41, C-41, B-42, A-42, G-42, F#-42, E-42, D-42, C-42, B-43, A-43, G-43, F#-43, E-43, D-43, C-43, B-44, A-44, G-44, F#-44, E-44, D-44, C-44, B-45, A-45, G-45, F#-45, E-45, D-45, C-45, B-46, A-46, G-46, F#-46, E-46, D-46, C-46, B-47, A-47, G-47, F#-47, E-47, D-47, C-47, B-48, A-48, G-48, F#-48, E-48, D-48, C-48, B-49, A-49, G-49, F#-49, E-49, D-49, C-49, B-50, A-50, G-50, F#-50, E-50, D-50, C-50, B-51, A-51, G-51, F#-51, E-51, D-51, C-51, B-52, A-52, G-52, F#-52, E-52, D-52, C-52, B-53, A-53, G-53, F#-53, E-53, D-53, C-53, B-54, A-54, G-54, F#-54, E-54, D-54, C-54, B-55, A-55, G-55, F#-55, E-55, D-55, C-55, B-56, A-56, G-56, F#-56, E-56, D-56, C-56, B-57, A-57, G-57, F#-57, E-57, D-57, C-57, B-58, A-58, G-58, F#-58, E-58, D-58, C-58, B-59, A-59, G-59, F#-59, E-59, D-59, C-59, B-60, A-60, G-60, F#-60, E-60, D-60, C-60, B-61, A-61, G-61, F#-61, E-61, D-61, C-61, B-62, A-62, G-62, F#-62, E-62, D-62, C-62, B-63, A-63, G-63, F#-63, E-63, D-63, C-63, B-64, A-64, G-64, F#-64, E-64, D-64, C-64, B-65, A-65, G-65, F#-65, E-65, D-65, C-65, B-66, A-66, G-66, F#-66, E-66, D-66, C-66, B-67, A-67, G-67, F#-67, E-67, D-67, C-67, B-68, A-68, G-68, F#-68, E-68, D-68, C-68, B-69, A-69, G-69, F#-69, E-69, D-69, C-69, B-70, A-70, G-70, F#-70, E-70, D-70, C-70, B-71, A-71, G-71, F#-71, E-71, D-71, C-71, B-72, A-72, G-72, F#-72, E-72, D-72, C-72, B-73, A-73, G-73, F#-73, E-73, D-73, C-73, B-74, A-74, G-74, F#-74, E-74, D-74, C-74, B-75, A-75, G-75, F#-75, E-75, D-75, C-75, B-76, A-76, G-76, F#-76, E-76, D-76, C-76, B-77, A-77, G-77, F#-77, E-77, D-77, C-77, B-78, A-78, G-78, F#-78, E-78, D-78, C-78, B-79, A-79, G-79, F#-79, E-79, D-79, C-79, B-80, A-80, G-80, F#-80, E-80, D-80, C-80, B-81, A-81, G-81, F#-81, E-81, D-81, C-81, B-82, A-82, G-82, F#-82, E-82, D-82, C-82, B-83, A-83, G-83, F#-83, E-83, D-83, C-83, B-84, A-84, G-84, F#-84, E-84, D-84, C-84, B-85, A-85, G-85, F#-85, E-85, D-85, C-85, B-86, A-86, G-86, F#-86, E-86, D-86, C-86, B-87, A-87, G-87, F#-87, E-87, D-87, C-87, B-88, A-88, G-88, F#-88, E-88, D-88, C-88, B-89, A-89, G-89, F#-89, E-89, D-89, C-89, B-90, A-90, G-90, F#-90, E-90, D-90, C-90, B-91, A-91, G-91, F#-91, E-91, D-91, C-91, B-92, A-92, G-92, F#-92, E-92, D-92, C-92, B-93, A-93, G-93, F#-93, E-93, D-93, C-93, B-94, A-94, G-94, F#-94, E-94, D-94, C-94, B-95, A-95, G-95, F#-95, E-95, D-95, C-95, B-96, A-96, G-96, F#-96, E-96, D-96, C-96, B-97, A-97, G-97, F#-97, E-97, D-97, C-97, B-98, A-98, G-98, F#-98, E-98, D-98, C-98, B-99, A-99, G-99, F#-99, E-99, D-99, C-99, B-100, A-100, G-100, F#-100, E-100, D-100, C-100, B-101, A-101, G-101, F#-101, E-101, D-101, C-101, B-102, A-102, G-102, F#-102, E-102, D-102, C-102, B-103, A-103, G-103, F#-103, E-103, D-103, C-103, B-104, A-104, G-104, F#-104, E-104, D-104, C-104, B-105, A-105, G-105, F#-105, E-105, D-105, C-105, B-106, A-106, G-106, F#-106, E-106, D-106, C-106, B-107, A-107, G-107, F#-107, E-107, D-107, C-107, B-108, A-108, G-108, F#-108, E-108, D-108, C-108, B-109, A-109, G-109, F#-109, E-109, D

[illegible]

Помірно
Умеренно

Українська народна пісня (веснянка)
Украинская народная песня (веснянка)

Досить жваво
Повіжно

Українська народна пісня «Ой ти, Тимку»
Украинская народная песня «Ой ти, Тимку»

28

Помірно
Умеренно

Українська народна пісня «Шапшани, шапшани»
Украинская народная песня «Шапшани, шапшани»

29

Спокійно
Спокойно

Українська народна пісня «Ой ходила Марусенька»
Украинская народная песня «Ой ходила Марусенька»

30

Досить жваво
Повіжно

А. Філіпенко. «Калачі»
А. Филиппенко. «Калачи»

31

Досить жваво
Повіжно

Українська народна пісня «Коровочки мої любі»
Украинская народная песня «Коровочки мої любі»

32

Українська народна пісня «Віночку, віночку»
Украинская народная песня «Віночку, віночку»

М. Лисенко. «Коза-дереза»
Н. Лысенко. «Коза-дереза»

Українська народна пісня «Ой на горі»
Украинская народная песня «Ой на горі»

Українська народна пісня «Білодень, білодень»
Украинская народная песня «Білодень, білодень»

до сі
до си

половинна
половинная

$$\text{half note} = \text{quarter note} + \text{quarter note}$$

37

38

39

40

41

42

43

Спробуйте самостійно завершити цю мелодію (пр. 44), використовуючи ритмічний малюнок, що зазначений над нотним станом.

Попробуйте самостійно закончить эту мелодию (пр. 44), используя ритмический рисунок, указанный над нотным станом.

Швидко

Быстро

44

Зразок закінчення:

Образец окончания:

Швидко

Быстро

Українська народна пісня «Ой за гаєм, гаєм»
Украинская народная песня «Ой за гаєм, гаєм»

45

Ой за га_єм, га_єм, га_єм зе_ле_нень_ким,
там о_ра_ла дів_чи_нонь_ка во_ли_ком чор_нень_ким,
там о_ра_ла дів_чи_нонь_ка во_ли_ком чор_нень_ким..

Не поспішаючи
Не спеша

Українська народна пісня «Наша млада»
Украинская народная песня «Наша млада»

Помірно
Умеренно

Російська народна пісня «Да у лебедя»
Русская народная песня «Да у лебедя»

Швидко
Быстро

Російська народна пісня «Яр-хмель»
Русская народная песня «Яр-хмель»

Спокійно
Спокойно

Латвійська народна пісня «Ай-я, жу-жу»
Латвийская народная песня «Ай-я, жу-жу»

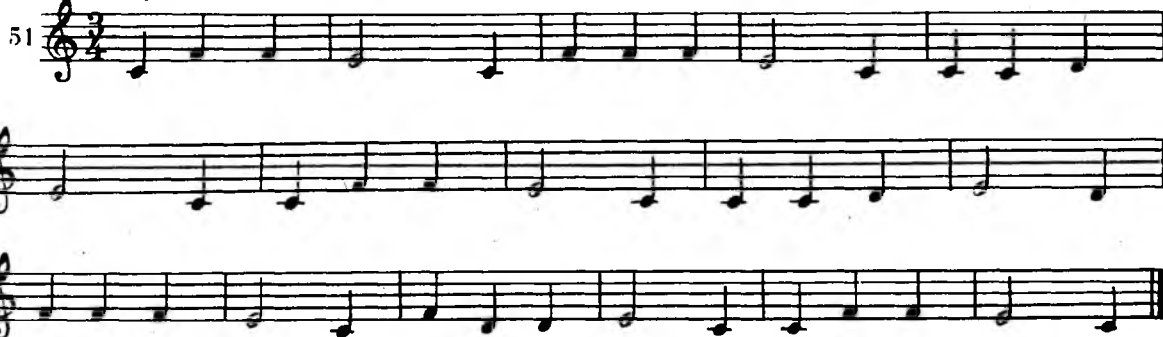
Не поспішаючи
Не спеша

Українська народна пісня «Ой зацвіло море»
Украинская народная песня «Ой зацвіло море»

Швидко
Быстро

Українська народна пісня «Ой бором, бором»
Украинская народная песня «Ой бором, бором»

Помірно
Умеренно

Л. Ревуцький. «Хустина»
Л. Ревуцкий. «Хустина»
ориг. G-dur

Дуже швидко
Очень быстро

А. Дворжак. Слов'янський танець
А. Дворжак. Славянский танец

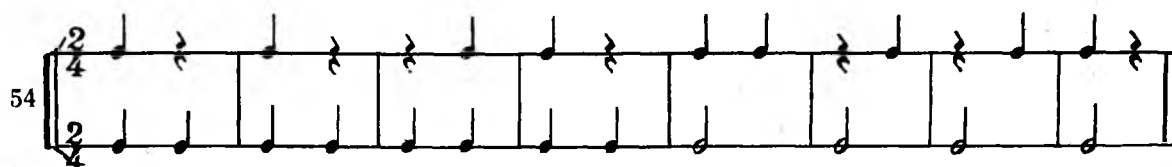
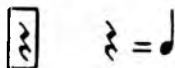

ПАУЗА

ПАУЗА

Пауза — це перерва у звучанні на строго визначений час. Паузи записуються за допомогою спеціальних знаків.

Пауза — это перерыв в звучании на строго определенное время. Паузы записываются при помощи специальных знаков.

55

2/4

2/4

56

3/4

57

3/4

58

3/4

3/4

59

3/4

3/4

Придумайте закінчення наведеної мелодії (пр. 64), використовуючи зазначений над нотним станом ритмічний малюнок:

Придумайте окончание приведенной мелодии (пр. 64), используя указанный над нотным станом ритмический рисунок:

Помірно
Умеренно

Помірно
Умеренно

Українська народна пісня «Тилили, Іванку»
Украинская народная песня «Тилили, Іванку»

Помірно
Умеренно

Українська народна пісня «Єдна мати сина мала»
Украинская народная песня «Єдна мати сина мала»

Швидко, весело
Быстро, весело

Д. Кабалевський. «Про Петю»
Д. Кабалевский. «Про Петю»

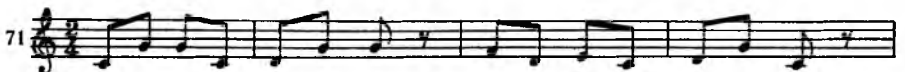
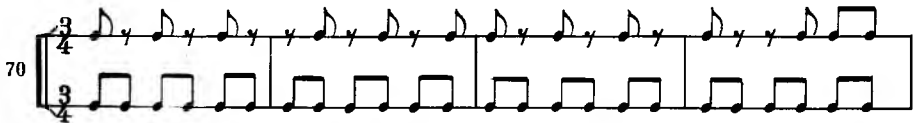
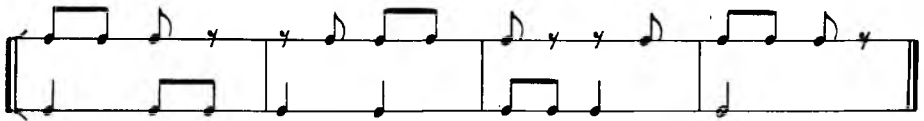
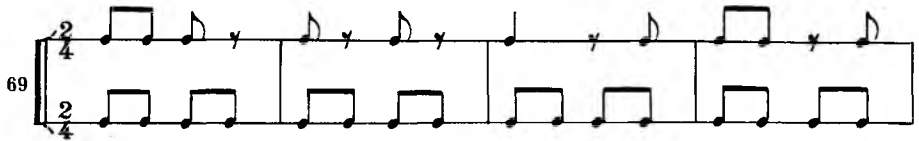
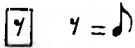

Дуже швидко
Очень быстро

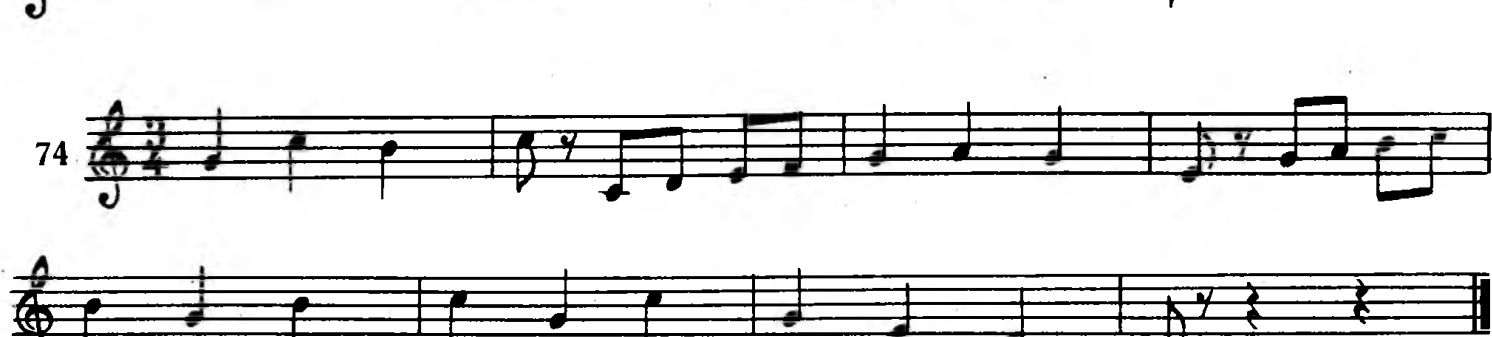

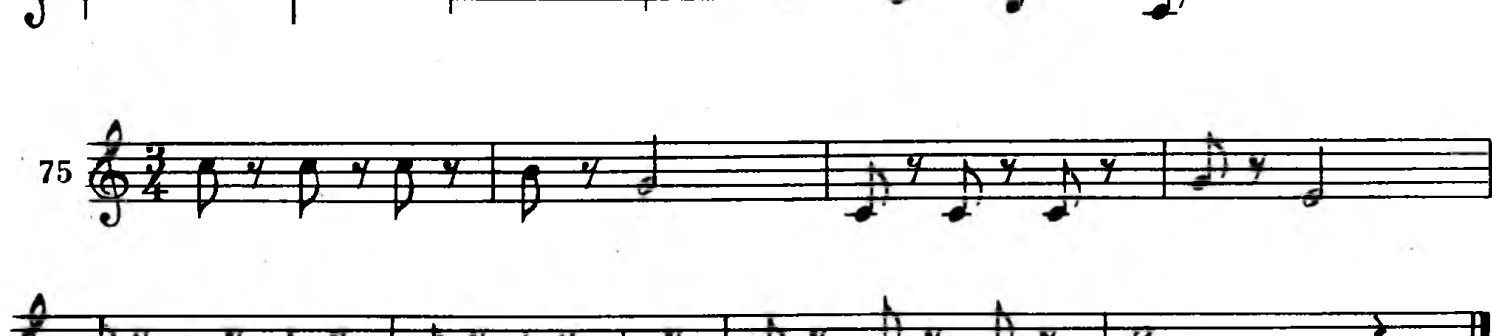
Приклади 69, 70 співати на зразок пр. 6.

Примеры 69, 70 петь по образцу примера 6.

72

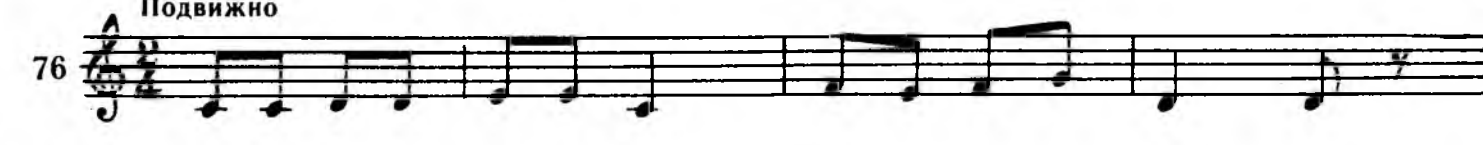
73

74

75

Досить жваво
Подвижно

Українська народна пісня «Ей, здалека»
Украинская народная песня «Ей, здалека»

76

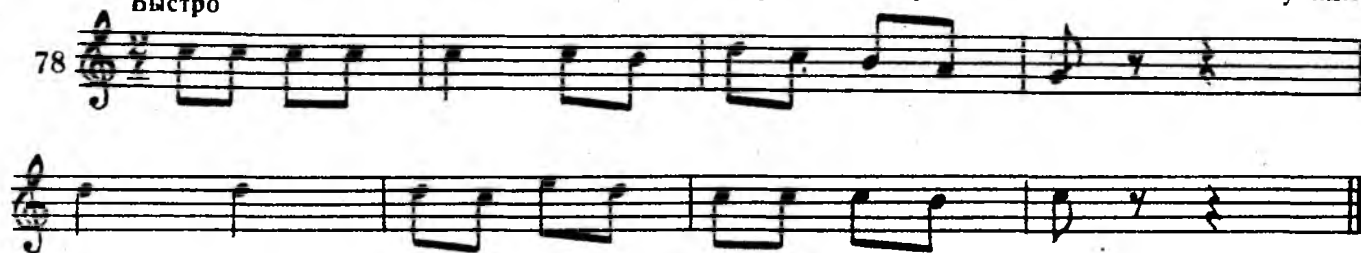
Досить швидко
Довольно быстро

Українська народна пісня «На горі, горі»
Украинская народная песня «На горі, горі»

Швидко
Быстро

Українська народна пісня «Що на нашій улиці»
Украинская народная песня «Що на нашій улиці»

Широко
Широко

Б. Сметана. «Моя Батьківщина»
Б. Сметана. «Моя Родина»

ЗАТАКТ

Один або декілька звуків, які не складають повного такту і якими починається твір або його частина, називається затактом.

ЗАТАКТ

Один или несколько звуков, которые не составляют полного такта и которыми начинается произведение или его часть, называется затактом.

81

82

В темпі маршу
В темпе марша

1 2 3

4 5 6 7 8

83

Швидко
Быстро

Російська народна пісня «Ах, как же мне, матушка»
Русская народная песня «Ах, как же мне, матушка»

84

В темпі вальсу
В темпе вальса

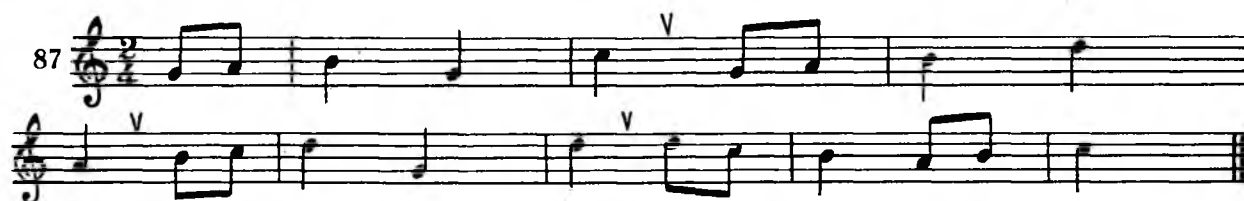
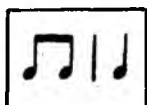
Ф. Шуберт. Вальс
Ф. Шуберт. Вальс

85

Ф. Шуберт. Лендлер
Ф. Шуберт. Лендлер

Граціозно, в темпі вальсу
Граціозно, в темпе вальса

ориг. G-dur

Жваво
Оживленно

Російська народна пісня «Как кума-то к куме»
Русская народная песня «Как кума-то к куме»

Помірно
Умеренно

Українська народна пісня «На городі верба»
Украинская народная песня «На городі верба»

Швидко
Быстро

Українська народна пісня «Я по засіку метений»
Украинская народная песня «Я по засіку метений»

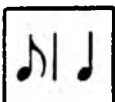

Повільно
Медленно

Російська народна пісня «Воспомянем друга малого»
Русская народная песня «Воспомянем друга малого»

f, p

Одну й ту ж мелодію можна заграти або заспівати з різною силою звучання, наприклад голосно або тихо. Сила звучання зветься **динамікою**. Динаміка у музичному творі позначається за допомогою знаків: *f* (форте) — голосно, *p* (піано) — тихо, *mf* (меццо форте) — не дуже голосно, *mp* (меццо піано) — не дуже тихо. Поступове посилення звучання називається крешендо (— >), а поступове послаблення — дімінуендо (— <).

Одну и ту же мелодию можно сыграть или спеть с разной силой звучания, например громко или тихо. Сила звучания называется **динамикой**. Динамика в музыкальном произведении обозначается при помощи следующих знаков: *f* (форте) — громко, *p* (пиано) — тихо, *mf* (меццо форте) — не очень громко, *mp* (меццо пиано) — не очень тихо. Постепенное усиление звучания называется крешендо (— >), а постепенное ослабление — **ди-
минуэндо** (— <).

96

98

99

Швидко
Быстро

В.-А. Моцарт. Музыка для трьох скрипок
В.-А. Моцарт. Музыка для трех скрипок

МАЖОР

МАЖОР

В мелодії одні звуки — стійкі, інші — нестійкі. Система взаємовідношень між стійкими та нестійкими звуками зветься ладом. Нестійкі звуки прагнуть розв'язатися у стійкі. Один із стійких звуків виділяється більше від інших, він є головною опорою ладу і зветься **тонікою**.

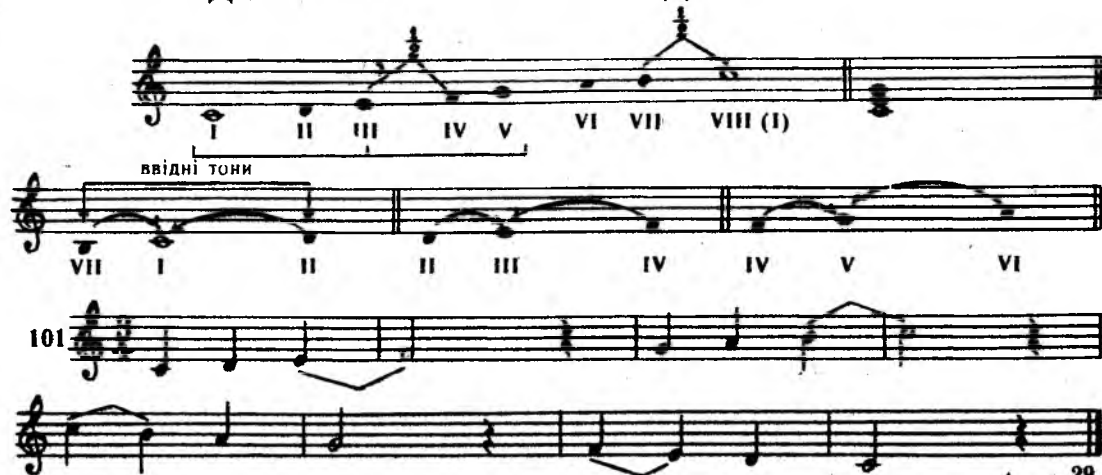
В мелодии одни звуки — устойчивые, другие — неустойчивые. Система взаимоотношений между устойчивыми и неустойчивыми звуками называется **ладом**. Неустойчивые звуки стремятся к разрешению в устойчивые. Один из устойчивых звуков выделяется больше других, он является главной опорой лада и называется **тони́кой**.

Розміщення звуків ладу в порядку висоти (від тоніки до її повторення через октаву) називається **гаммою**. У **мажорній** гамі між III—IV та VII—VIII ступенями знаходяться півтони, а між іншими ступенями — цілі тони. Стійкі звуки мажорної гами (у схемі вони позначені білими нотами на противагу до нестійких, зображених чорними нотами) складають мажорний трезвук. Тональність *до* мажор — це мажорний лад, побудований від звука *до*.

Расположение звуков лада в порядке высоты (от тоники до ее повторения через октаву) называется **гаммой**. В **мажорной** гамме между III—IV и VII—VIII ступенями находятся полутоны, а между остальными ступенями — целые тоны. Устойчивые звуки мажорной гаммы (в схеме они указаны белыми нотами в отличие от неустойчивых, изображенных черными нотами) составляют мажорное трезвучие. Тональность *до* мажор — это мажорный лад, построенный от звука *до*.

ДО МАЖОР

ДО МАЖОР

102

103

104

105

System 105 contains six measures of music. The first measure starts with a treble clef and a 3/4 time signature. The melody is composed of eighth and quarter notes, with some beamed eighth notes. The system ends with a double bar line.

Помірно
Умеренно

Українська народна пісня «Сонце низенько»
Украинская народная песня «Сонце низенько»

106

System 106 contains three measures of music. The first measure starts with a treble clef and a 3/4 time signature. The melody continues with eighth and quarter notes. The system ends with a double bar line.

Весело
Весело

Українська народна пісня «Заграй мі, гудачку»
Украинская народная песня «Заграй мі, гудачку»

107

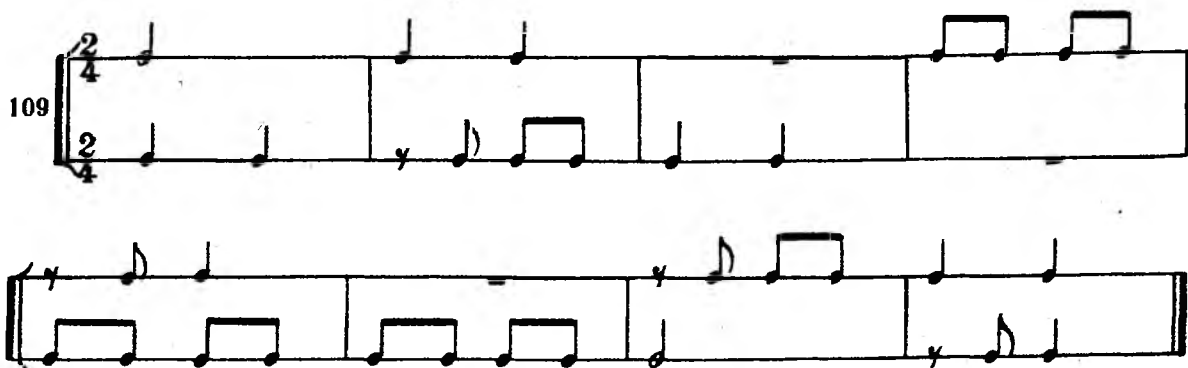
Жваво
Оживленно

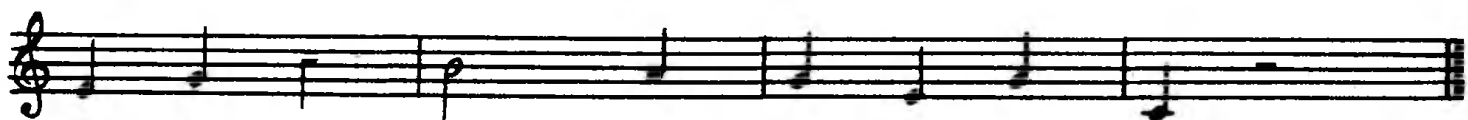
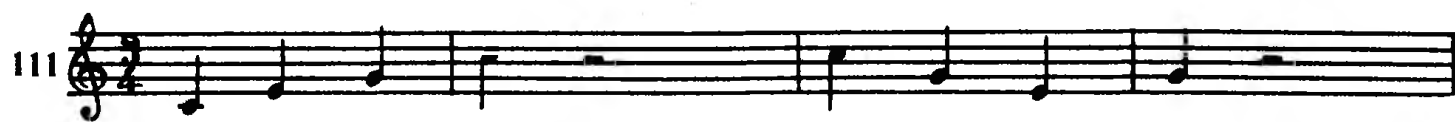
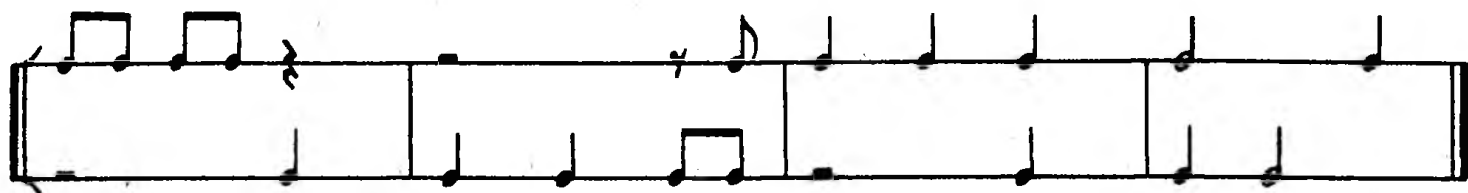
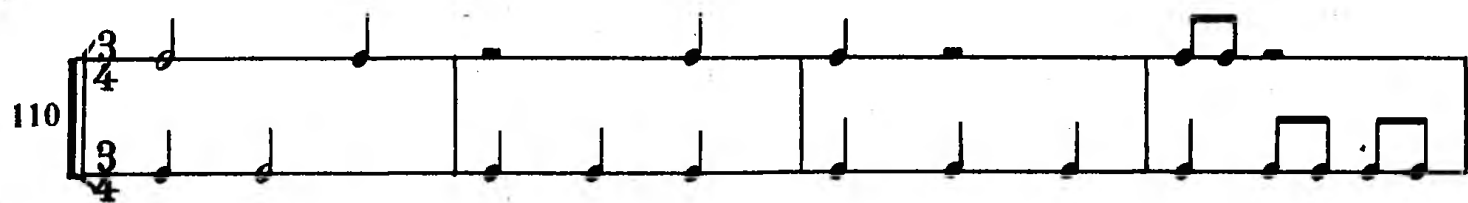
Українська народна пісня «Ой в зеленім садочку»
Украинская народная песня «Ой в зеленім садочку»

108

109

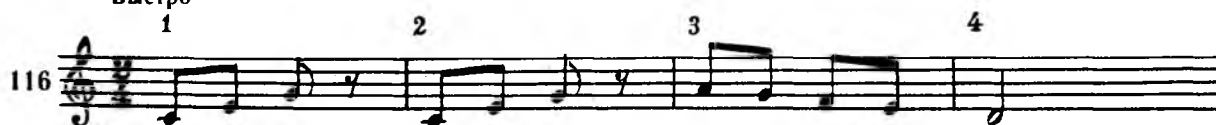

Закінчити мелодію, орієнтуючись на поданий ритм (пр. 116):

Закончить мелодию, ориентируясь на указанный ритм (пр. 116):

Швидко
Быстро

Швидко
Быстро

Українська народна пісня «Ой вийся, хмелю»
Украинская народная песня «Ой вийся, хмелю»

Українська народна пісня «Дерево, дерево»
Украинская народная песня «Дерево, дерево»

Помірно
Умеренно

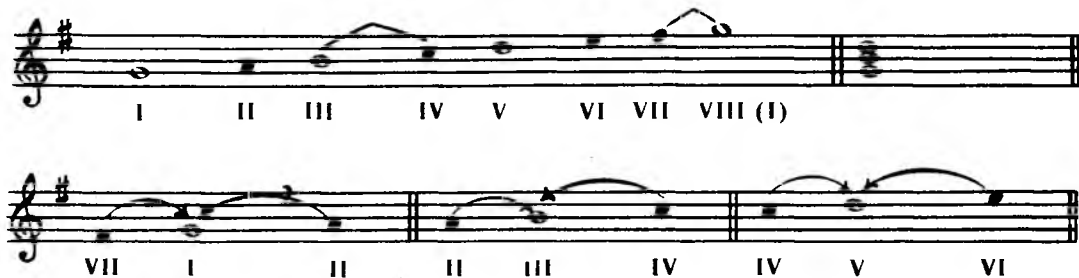
Чеська народна пісня «А ти, Юро»
Чешская народная песня «А ты, Юра»

Весело
Весело

СОЛЬ МАЖОР

СОЛЬ МАЖОР

Помірно
Умеренно

Чеська народна пісня «Камарадко моя»
Чешская народная песня «Камарадко моя»

Не поспішаючи
Не спеша

Російська народна пісня «Пойду ль я, вийду ль я»
Русская народная песня «Пойду ль я, вийду ль я»

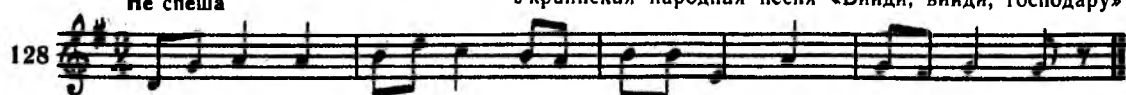
Помірно
Умеренно

Українська народна пісня «Зоставайте, жички»
Украинская народная песня «Зоставайте, жички»

Не поспішаючи
Не спеша

Українська народна пісня «Вийди, вийди, господару»
Украинская народная песня «Вийди, вийди, господару»

Українська народна пісня «Ой лопнув обруч»
Украинская народная песня «Ой лопнул обруч»

Помірно
Умеренно

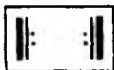
Досить жваво
Подвижно

Л. Бетховен. Квартет № 8, ч. III
Л. Бетховен. Квартет № 8, ч. III

Знак репризи ($\text{||:} \text{||}$) вказує на необхідність повторення твору або його частини.

Знак репризы ($\text{||:} \text{||}$) указывает на необходимость повторения произведения или его части.

ФА МАЖОР

ФА МАЖОР

132

133

134

135

Закінчити мелодію (пр. 136):

Закончить мелодию (пр. 136):

Помірно швидко
Умеренно скоро

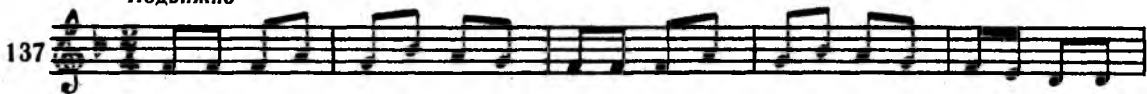
1 2 3 4

136

5 6 7 8

Досить жваво
Подвижно

Російська народна пісня «Ай на горі дуб, дуб»
Русская народная песня «Ай на горе дуб, дуб»

Помірно
Умеренно

Російська народна пісня «Как во городе царевна»
Русская народная песня «Как во городе царевна»

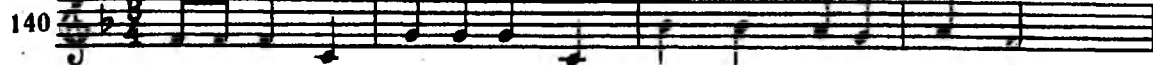
Повільно
Медленно

Українська народна пісня «Та казала мені Солоха»
Украинская народная песня «Та казала мені Солоха»

Енергійно
Энергично

Українська народна пісня «Виступали козаченьки»
Украинская народная песня «Виступали козаченьки»

Не поспішаючи
Не спеша

Українська народна пісня «Іде зірда»
Украинская народная песня «Іде зірда»

Фермата () позначає довільне продовження тривалості звуку.
Фермата () обозначает произвольное продолжение длительности звука.

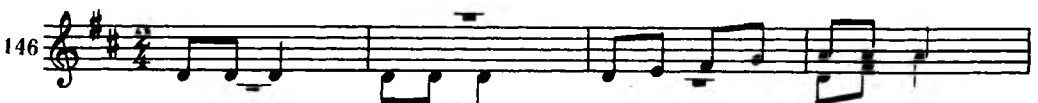
РЕ МАЖОР

РЕ МАЖОР

VII I II II III IV IV V VI

Рухливо
Подвижно

Чеська народна пісня «Відстала я»
Чешская народная песня «Отстала я»

Широко
Широко

Українська народна пісня «Ой жито горами»
Украинская народная песня «Ой жито горами»

Жваво
Оживленно

Українська народна пісня «За городом качки пливуть»
Украинская народная песня «За городом качки пливуть»

Швидко
Быстро

Л. Бетховен. Симфонія № 6, ч. III
Л. Бетховен. Симфония № 6, ч. III

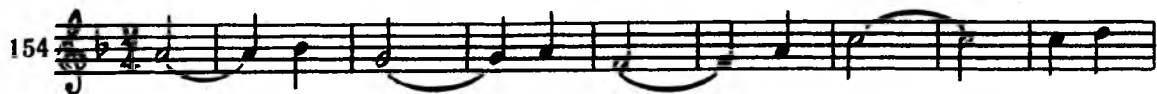
ЛИГА

Ліга, що пов'язує дві або більше нот однієї висоти, вказує на продовження тривалості звука; ліга, яка пов'язує ноти різної висоти, вказує на те, що їх треба виконувати зв'язано (легато).

ЛИГА

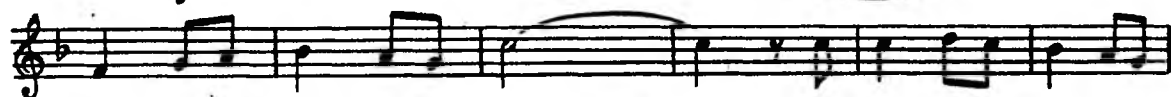
Лига, связывающая две или больше нот одной высоты, указывает на продолжение длительности звука; лига, которая связывает ноты разной высоты, обозначает, что их нужно исполнять связно (легато).

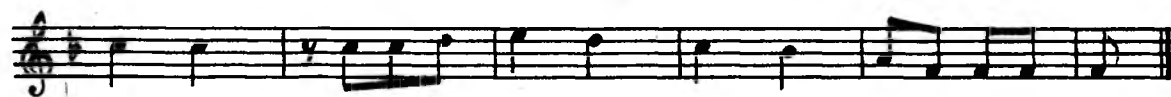
Рухливо
Подвижно

Д. Шостакович. «Пісня про зустрічний»
Д. Шостакович. «Песня о встречном»

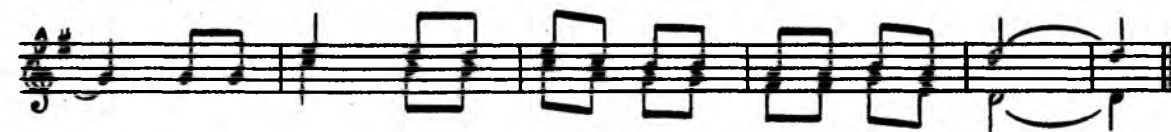
В темпі маршу
В темпе марша

Революційна пісня «Ми ковалі»
Революционная песня «Мы кузнецы»

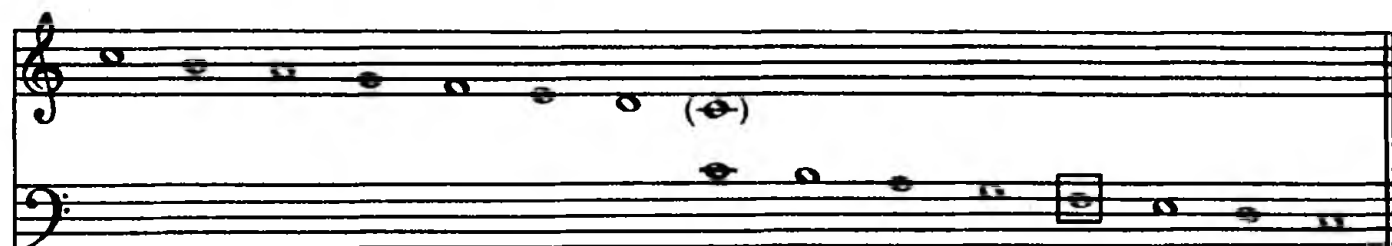
Помірно
Умеренно

Українська народна пісня «А мій батько»
Украинская народная песня «А мій батько»

Басовий ключ (або ключ фа) вказує на розташування ноти *фа* малої октави на нотному стані. Мелодії, записані в басовому ключі, співати октавою вище.

Басовый ключ (или ключ фа) указывает на расположение ноты *фа* малой октавы на нотном стане. Мелодии, записанные в басовом ключе, петь октавой выше.

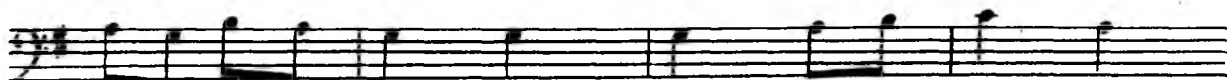
фа

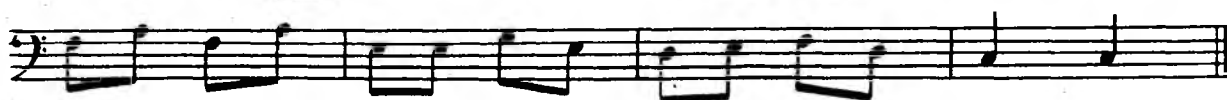
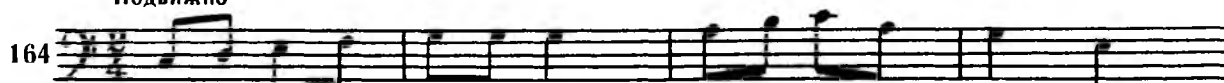
Помірно
Умеренно

Українська народна пісня «Що на хаті зілля»
Украинская народная песня «Що на хаті зілля»

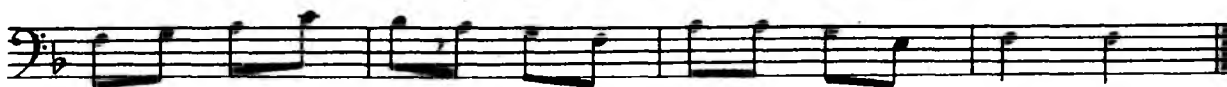
Досить жваво
Подвижно

Українська народна пісня «Ой дідуно»
Украинская народная песня «Ой дідуно»

Жваво
Оживленно

Українська народна пісня «А ти, старий бородачу»
Украинская народная песня «А ти, старий бородачу»

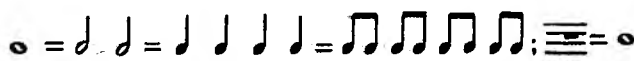
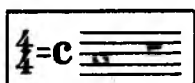
Швидко
Быстро

Чеська народна пісня «Хороша в нас пшениця»
Чешская народная песня «Хороша у нас пшеница»

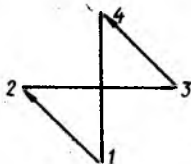
Другий клас

Второй класс

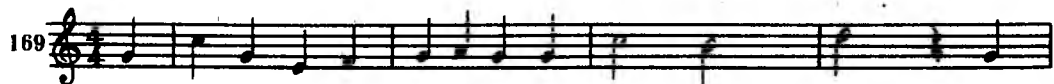
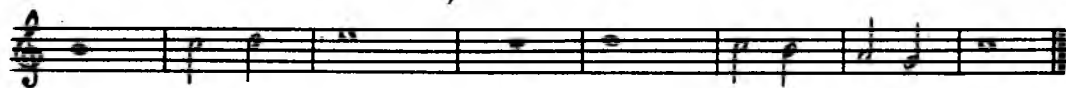
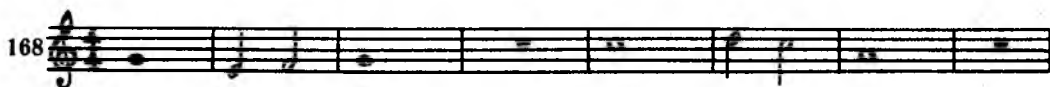
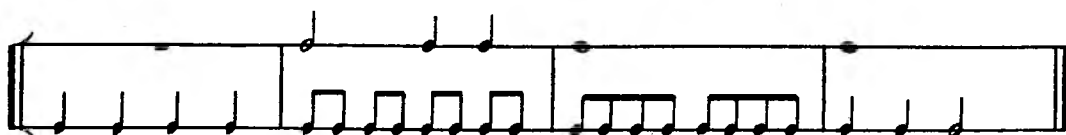
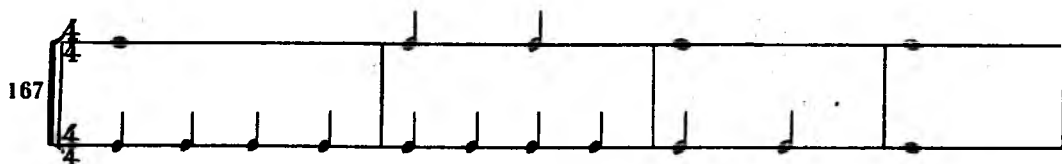
На $\frac{4}{4}$ тактуют так:

На $\frac{4}{4}$ тактируют так:

Приклад 167 співати так: а) перший голос; б) другий голос; в) обидва голоси разом. Виконувати одноголосно або двоголосно, називаючи звуки: до — мі, до — соль, ре — фа, ре — ля і т. д.

Пример 167 петь так: а) первый голос; б) второй голос; в) оба голоса вместе. Исполнять одноголосно или двухголосно, называя звуки: до — ми, до — соль, ре — фа, ре — ля и т. д.

170

171

172

Закінчити мелодію, орієнтуючись на поданий ритм (пр. 173):

Закончить мелодию, ориентируясь на указанный ритм (пр. 173):

Не поспішаючи
Не спеша

173

1 2 3 4

5 6 7 8

Українська народна пісня «Калач»
Украинская народная песня «Калач»

Помірно
Умеренно

174

Швидко
Быстро

Українська народна пісня «Ой по горі»
Украинская народная песня «Ой по горі»

175

Помірно швидко
Умеренно быстро

Л. Бетховен. Концерт для скрипки з оркестром, ч. I
Л. Бетховен. Концерт для скрипки с оркестром, ч. I

176

Швидко
Быстро

Б. Сметана. «Моя Батьківщина»
Б. Сметана. «Моя Родина»

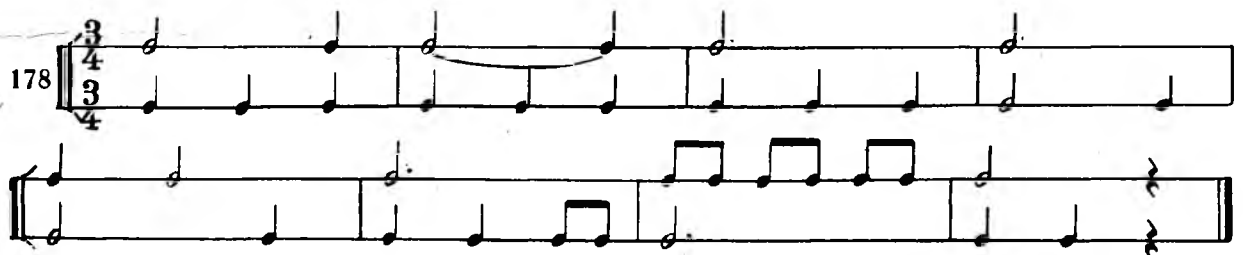
177

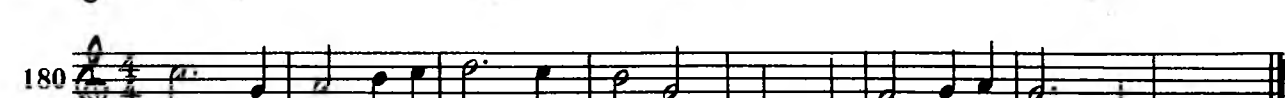
Крапка, що стоїть біля ноти, продовжує звучання на половину її тривалості.

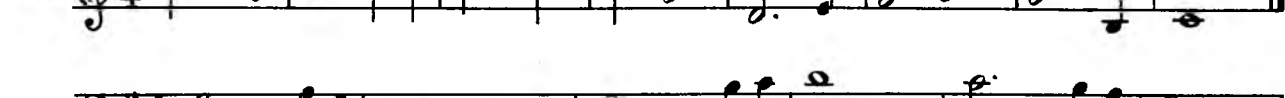
Точка, которая стоит возле ноты, продолжает звучание на половину ее длительности.

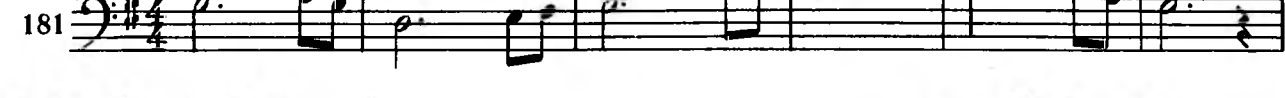
178

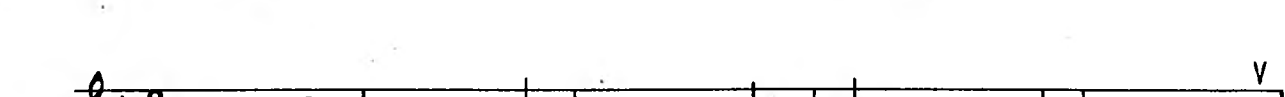
179

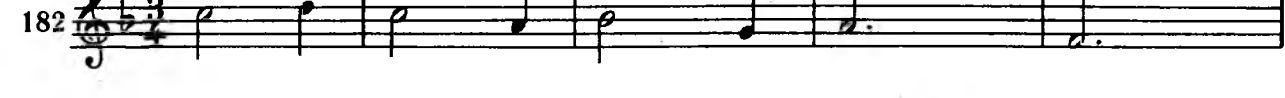
180

181

182

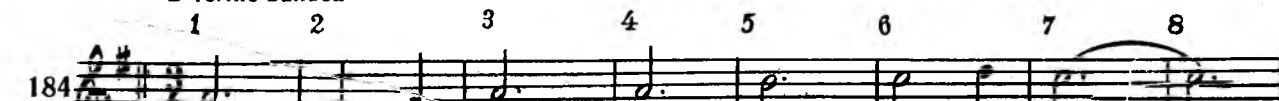
183

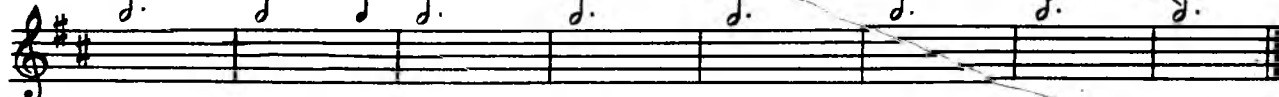
Закінчити мелодію (пр. 184):

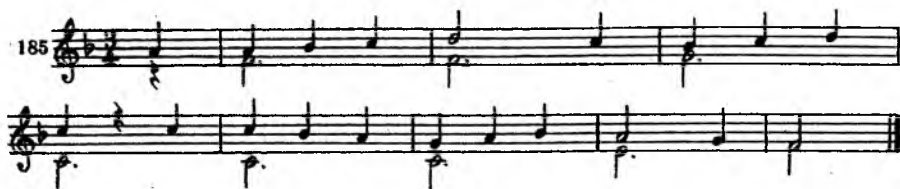
Закончить мелодию (пр. 184):

В темпі вальсу
В темпе вальса

184

Помірно
Умеренно

Російська народна пісня «Я вечер в лужках гуляла»
Русская народная песня «Я вечер в лужках гуляла»

Помірно
Умеренно

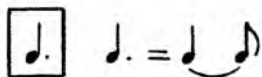
И.-С. Бах. Менуэт
И.-С. Бах. Менуэт

Не поспішаючи
Не спеша

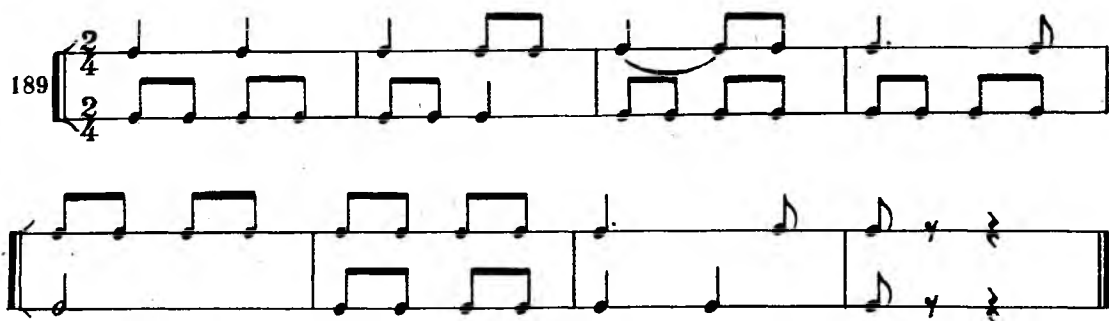
Л. Бетховен. Варіації на швейцарську тему
Л. Бетховен. Вариации на швейцарскую тему

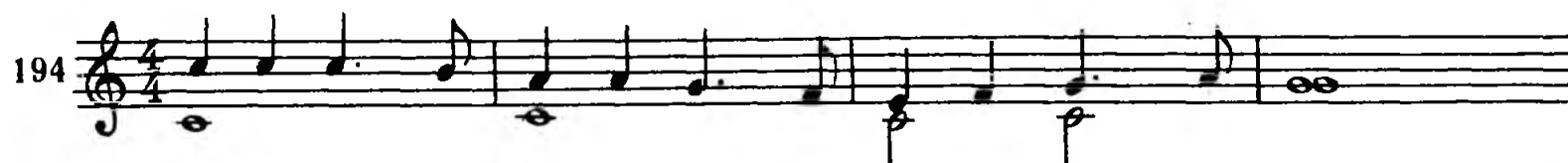

Вправу 189 співати так, як приклад 167:

Упражнение 189 петь такими же способами,
как пример 167:

Закінчити мелодію (пр. 195):

Закончить мелодію (пр. 195):

Маршово
В темпе марша

Повільно
Медленно

Українська народна пісня «Вибирайся, сину»
Украинская народная песня «Вибирайся, сину»

Помірно
Умеренно

Українська народна пісня «Попід мостом»
Украинская народная песня «Попід мостом»

Я. Степовий. «Веснянка»
Я. Степовой. «Веснянка»

Помірно
Умеренно

Помірно швидко
Умеренно быстро

Л. Бетховен. «Фіделіо», д. I
Л. Бетховен. «Фиделио», д. I

Швидко
Быстро

В.-А. Моцарт. «Дон Жуан», д. I
В.-А. Моцарт. «Дон Жуан», д. I

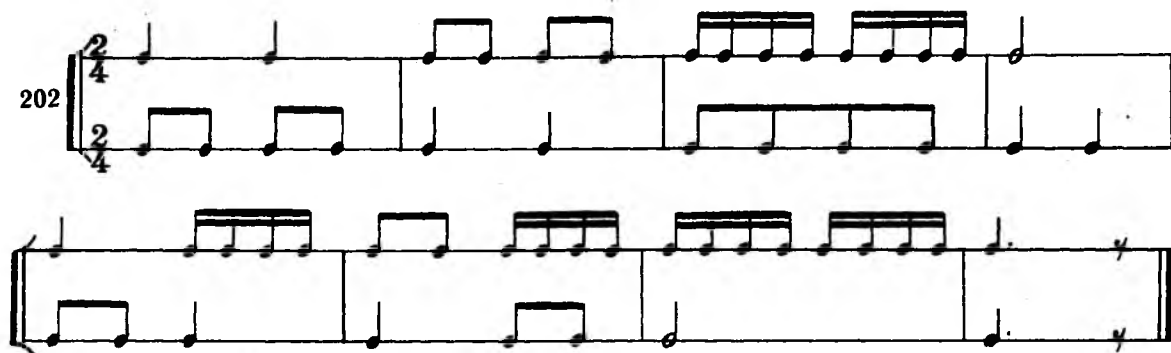
Швидко
Быстро

В.-А. Моцарт. «Чарівна флейта», д. I
В.-А. Моцарт. «Волшебная флейта», д. I

Вправи 202—206 співати так, як приклад 167:

Упражнения 202—206 петь так, как пример 167:

204

205

The musical score for 'The Rose Tree' is presented in two systems. The first system consists of a single staff with a 2/4 time signature. It begins with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The melody is written in eighth and sixteenth notes, with some rests. The second system also consists of a single staff with a 2/4 time signature, continuing the melody from the first system. It features more complex rhythmic patterns, including sixteenth-note runs and rests. The score is printed in black ink on a white background.

The second system of the musical score for 'The Bird Song' consists of two staves. The melody continues on the upper staff, featuring eighth and sixteenth notes. The lower staff provides a harmonic accompaniment with chords and single notes. The system concludes with a double bar line.

206

The second system of the musical score for 'The Little Boat' consists of two staves. The top staff continues the melody from the first system, featuring eighth and sixteenth notes. The bottom staff provides a harmonic accompaniment with a mix of eighth and sixteenth notes, including some beamed pairs. The system concludes with a double bar line.

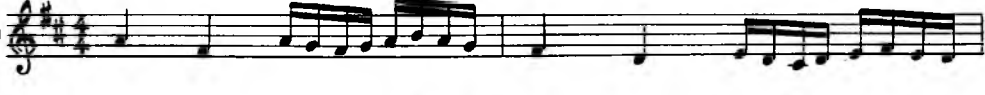
207

208

209

210

211

Закінчити мелодію (пр. 212):

Закончить мелодию (пр. 212):

Помірно
Умеренно

212

1 2 3 4 5 6 7 8

Швидко
Быстро

213

Я. Степовий. «Огірочки»
Я. Степовой. «Огурчики»

Помірно
Умеренно

214

Російська народна пісня «Ой ты утка, утица»
Русская народная песня «Ой ты утка, утица»

Не поспішаючи
Не спеша

215

М. Лисенко. «Наталка Полтавка», д. I
Н. Лысенко. «Наталка Полтавка», д. I

Рухливо
Подвижно

Л. Бетховен. Варіації
Л. Бетховен. Вариации

Не поспішаючи
Не спеша

В.-А. Моцарт. Соната № 5, ч. II
В.-А. Моцарт. Соната № 5, ч. II

ориг. C-dur

МІНОР

МИНОР

Мінорною зветься гама, в основі якої лежить мінорний тризвук. Мінор має три види: **натуральний, гармонічний та мелодичний**. В гармонічному мінорі підвищується VII ступінь, в мелодичному — VI та VII. В низхідному русі мелодична гама переважно звучить, як натуральна, тобто без підвищення VI та VII ступенів.

Минорной называется гамма, в основе которой лежит минорное трезвучие. Минор имеет три вида: **натуральный, гармонический и мелодический**. В гармоническом миноре повышается VII ступень, в мелодическом — VI и VII. В нисходящем движении мелодическая гамма в большинстве случаев звучит, как натуральная, то есть без повышения VI и VII ступеней.

ЛЯ МІНОР НАТУРАЛЬНИЙ

ЛЯ МИНОР НАТУРАЛЬНЫЙ

Помірно
Умеренно

М. Леонтович. «За нашою слободою»
Н. Леонтович. «За нашей слободой»

Помірно
Умеренно

Білоруська народна пісня «Перепілонька»
Белорусская народная песня «Перепелочка»

Жваво
Оживленно

Українська народна пісня «Ой ходила дівчина по полю»
Украинская народная песня «Ой ходила дівчина по полю»

Повільно
Медленно

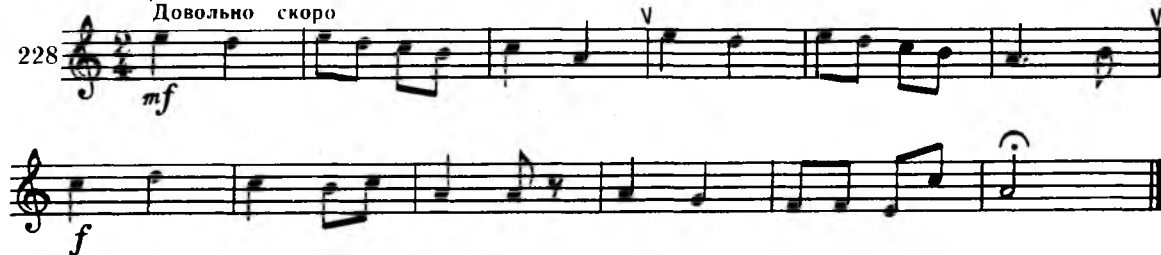
Білоруська народна пісня «Ой казали, говорили»
Белорусская народная песня «Толковали, говорили»

Російська народна пісня «С горки камешек катился»
 Русская народная песня «С горки камешек катился»

Доволі швидко
 Довольно скоро

228

М. Лисенко. «Тарас Бульба», д. III
 Н. Лысенко. «Тарас Бульба», д. III

Помірно швидко
 Умеренно быстро

ориг. f-moll

229

ЛЯ МІНОР
 ГАРМОНІЧНИЙ

ЛЯ МИНОР
 ГАРМОНИЧЕСКИЙ

230

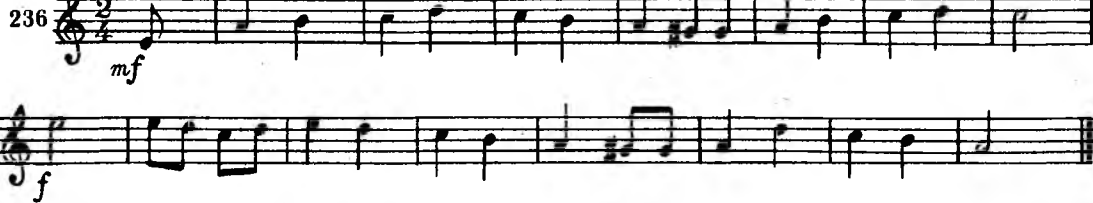
231

Помірно
Умеренно

М. Леонтович. «Ой час, пора до куреня»
Н. Леонтович. «Ой час, пора до куреня»

Повільно
Медленно

Українська народна пісня «Хвалилася береза»
Украинская народная песня «Хвалилася береза»

Дуже швидко
Очень быстро

В.-А. Моцарт. Соната № 8, ч. III
В.-А. Моцарт. Соната № 8, ч. III

ЛЯ МІНОР МЕЛОДИЧНИЙ

ЛЯ МИНОР МЕЛОДИЧЕСКИЙ

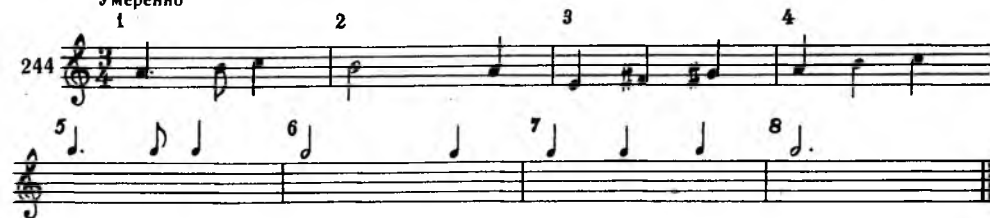

Завершити мелодію (пр. 244):?

Закончить мелодию (пр. 244):

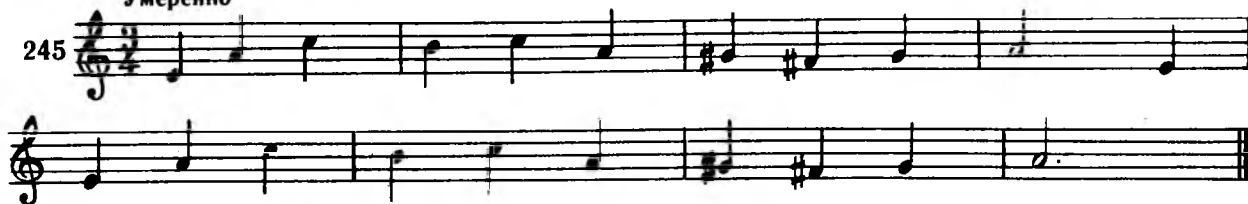
Помірно
Умеренно

Помірно
Умеренно

Французька народна пісня «Добрий старий»
Французская народная песня «Добрый старик»

245

Помірно
Умеренно

Російська народна пісня «Ах, на що ж було по горах ходити»
Русская народная песня «Ах, на что ж было по горам ходить»

246

В темпі вальсу
В темпе вальса

О. Варламов. Вальс
А. Варламов. Вальс

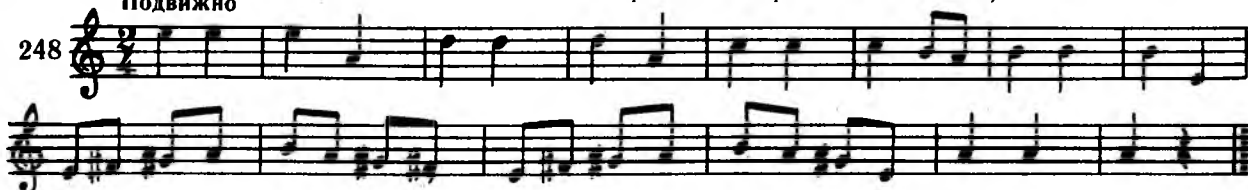
247

Рухливо
Подвижно

Українська народна пісня «Гей, волошин сіно косить»
Украинская народная песня «Гей, волошин сіно косить»

248

Помірно
Умеренно

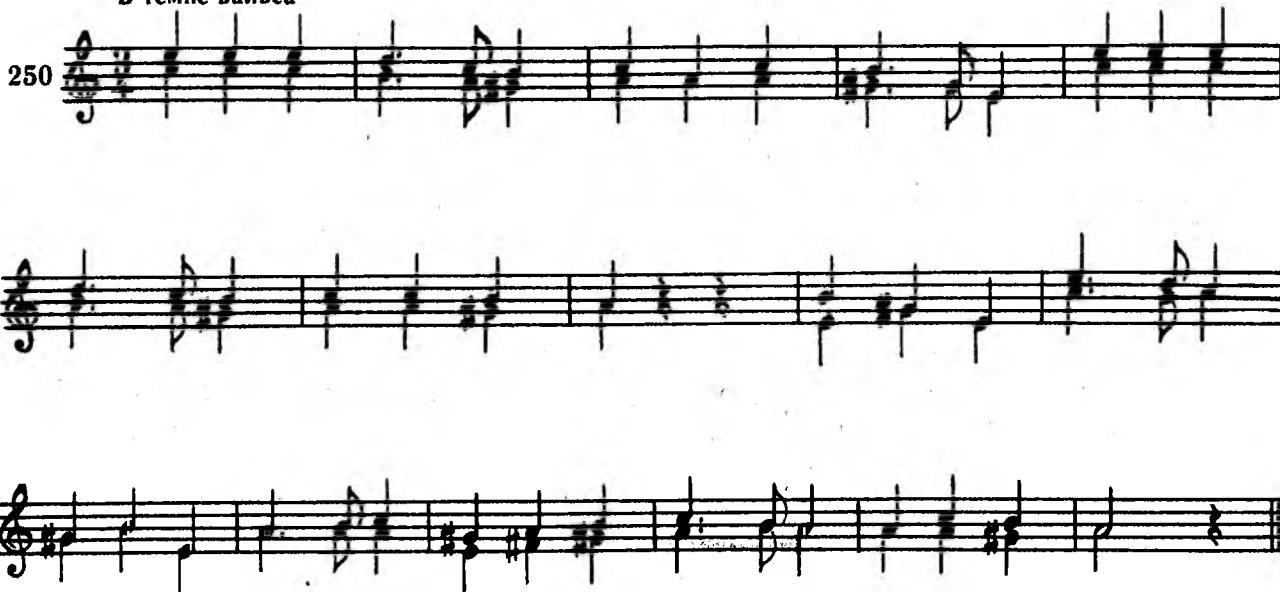
М. Глінка. «Не спокушай»
М. Глинка. «Не искушай»

249

В темпі вальсу
В темпе вальса

М. Лисенко. Ноктюрн
Н. Лысенко. Ноктюрн

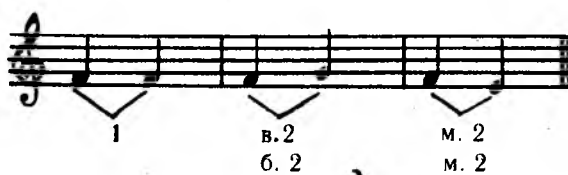

ПРИМА СЕКУНДА

Одночасне або послідовне сполучення двох звуків називається **інтервалом**. Інтервал, який утворився від повторення одного і того ж ступеня, зветься **примою**. Інтервал, що охоплює два сусідніх ступені, зветься **секундою**. Секунди є великі (один тон) і малі (півтон).

ПРИМА. СЕКУНДА

Одновременное или последовательное сочетание двух звуков называется **интервалом**. Интервал, который образовался от повторения одной и той же ступени, называется **примой**. Интервал, охватывающий две соседних ступени, называется **секундой**. Секунды есть большие (один тон) и малые (полтона).

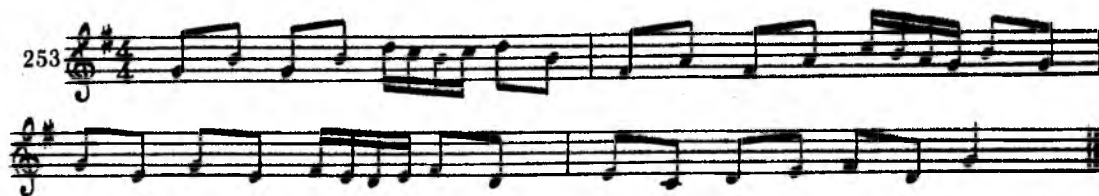

ТЕРЦІЯ

Інтервал, що охоплює три ступені, називається терцією. Велика терція містить два тони, а мала — півтора тону.

ТЕРЦИЯ

Интервал, охватывающий три ступени, называется терцией. Большая терция заключает в себе два тона, а малая — полтора тона.

Латвійська народна пісня «Ви танцюйте разом з нами»
Латвийская народная песня «Вы танцуйте вместе с нами»

Помірно
Умеренно

Українська народна пісня «Казав мені батько»
Украинская народная песня «Казав мені батько»

Жваво
Оживленно

Українська народна пісня «Ой варила горлиця лободу»
Украинская народная песня «Ой варила горлиця лободу»

Жваво
Оживленно

Українська народна пісня «На горі-то льон»
Украинская народная песня «На горі-то льон»

Жваво
Оживленно

Рухливо
Подвижно

А. Лядов. «Зайчик»
А. Лядов. «Зайчик»

Естонська народна пісня «Зозулька»
Эстонская народная песня «Кукушечка»

Рухливо
Подвижно

ПАРАЛЕЛЬНІ ТОНАЛЬНОСТІ

ПАРАЛЛЕЛЬНЫЕ ТОНАЛЬНОСТИ

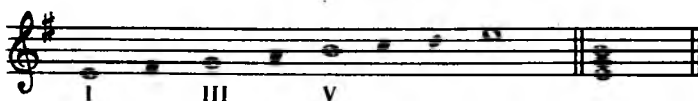
Мажор та мінор, які мають однаковий звуковий склад, звуться паралельними. Такі тональності знаходяться на відстані малої терції одна від одної.

Мажор и минор, имеющие одинаковый звуковой состав, именуются параллельными. Такие тональности находятся на расстоянии малой терции друг от друга.

МІ МІНОР НАТУРАЛЬНИЙ

МИ МИНОР НАТУРАЛЬНЫЙ

263

264

265

266

267

Помірно
Умеренно

Російська народна пісня «Во поле береза стояла»
Русская народная песня «Во поле береза стояла»

268

Помірно
Умеренно

Українська народна пісня «Ой гай, мати»
Украинская народная песня «Ой гай, мати»

269

Не поспішаючи
Не спеша

Українська народна пісня «Ой стояла коноплина»
Украинская народная песня «Ой стояла коноплина»

270

Помірно
Умеренно

Українська народна пісня «Як піду я в поле»
Украинская народная песня «Як піду я в поле»

271

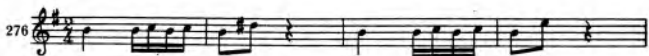
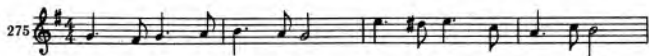
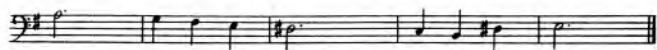
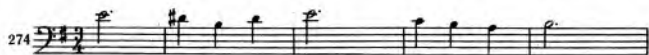
Жваво
Оживленно

Е. Гріг. Вальс
Э. Григ. Вальс

272

МІ МІНОР ГАРМОНІЧНИЙ МИ МИНОР ГАРМОНИЧЕСКИЙ

Українська народна пісня «Ой ти, соловечку»
Украинская народная песня «Ой ти, соловечку»

Помірно
Умеренно

Українська народна пісня «Ой хто в тому лісі»
Украинская народная песня «Ой хто в тому лісі»

Не поспішаючи
Не спеша

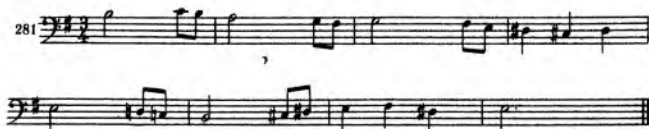
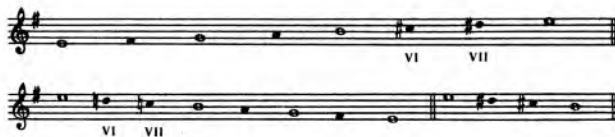
Р. Шуман. «Мій гнідий кінь»
Р. Шуман. «Мой конь гнедой»

Помірно
Умеренно

МІ МІНОР МЕЛОДИЧНИЙ

МИ МИНОР МЕЛОДИЧЕСКИЙ

Мелодію (приклад 285) треба завершити відповідно до наведеного ритму (використати мелодичний мінор):

Мелодию (пример 285) нужно закончить соответственно указанному ритму (использовать мелодический минор):

Помірно
Умеренно

И. Маттезон. Сарабанда
И. Маттезон. Сарабанда

РЕ МІНОР НАТУРАЛЬНИЙ

РЕ МИНОР НАТУРАЛЬНЫЙ

Помірно
Умеренно

Українська народна пісня «Вийду я на гору»
Украинская народная песня «Вийду я на гору»

Жваво
Оживленно

Російська народна пісня «Как у молодца удалого»
Русская народная песня «Как у молодца удалого»

Помірно
Умеренно

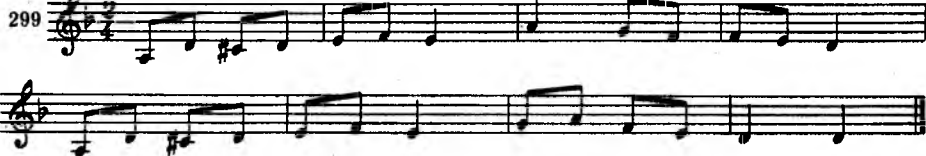
Українська народна пісня «Що сей вечір»
Украинская народная песня «Що сей вечір»

Повільно
Медленно

Українська народна пісня «Щось вітер віє»
Украинская народная песня «Щось вітер віє»

Не поспішаючи
Не спеша

М. Лисенко. «Чорноморці»
Н. Лисенко. «Чорноморцы»

Помірно
Умеренно

Українська народна пісня «Летіла зозуля»
Украинская народная песня «Летіла зозуля»

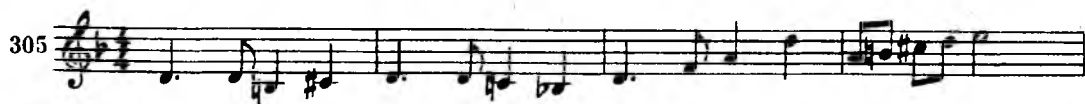
Повільно
Медленно

Українська народна пісня «Віють вітри»
Украинская народная песня «Віють вітри»

РЕ МІНОР МЕЛОДИЧНИЙ

РЕ МИНОР МЕЛОДИЧЕСКИЙ

Завершуючи мелодію, використайте звороти
мелодичного мінору (пр. 306):

Заканчивая мелодию, используйте обороты
мелодического минора (пример 306):

Досить швидко
Довольно быстро

Дуже швидко
Очень быстро

А. Дворжак. «Чеська сюїта»
А. Дворжак. «Чешская сюита»

Повільно
Медленно

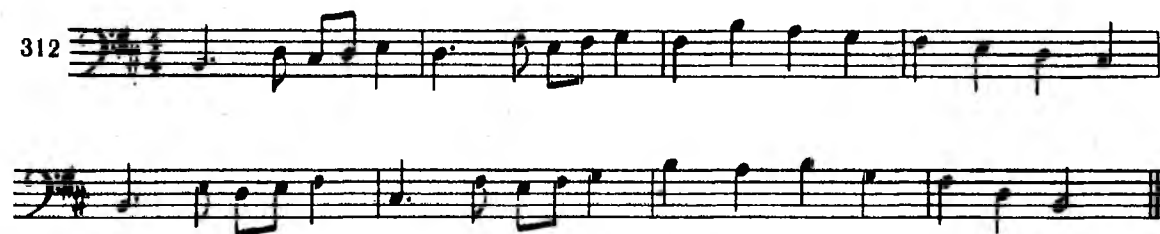
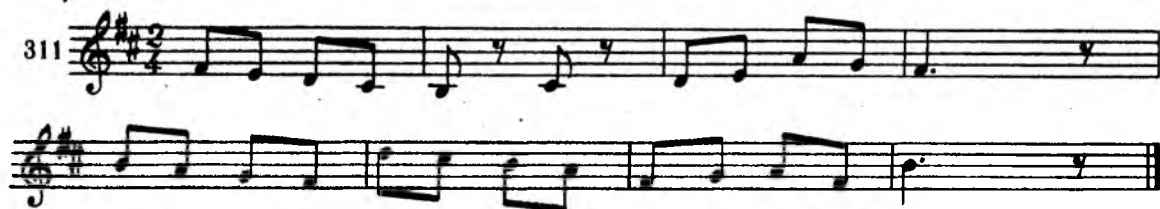
Білоруська народна пісня «Ох, ці мені, ох»
Белорусская народная песня «Ох, эти мне, ох»

СИ МІНОР НАТУРАЛЬНИЙ

СИ МИНОР НАТУРАЛЬНЫЙ

Не поспішаючи
Не спеша

Українська народна пісня «Сокіл орлиці питається»
Украинская народная песня «Сокіл орлиці питається»

Помірно
Умеренно

Українська народна пісня «Ой там на горі»
Украинская народная песня «Ой там на горі»

Повільно
Медленно

Українська народна пісня «Ой скинемось та й по талю»
Украинская народная песня «Ой скинемось та й по талю»

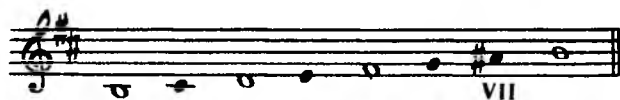
Помірно швидко
Умеренно быстро

Ф. Шуберт. Симфонія № 8, ч. I
Ф. Шуберт. Симфония № 8, ч. I

СИ МІНОР ГАРМОНІЧНИЙ

СИ МИНОР ГАРМОНИЧЕСКИЙ

Помірно
Умеренно

Українська народна пісня «Ішов чумак»
Украинская народная песня «Ішов чумак»

Не поспішаючи
Не спеша

Українська народна пісня «Ой мала нічка»
Украинская народная песня «Ой мала нічка»

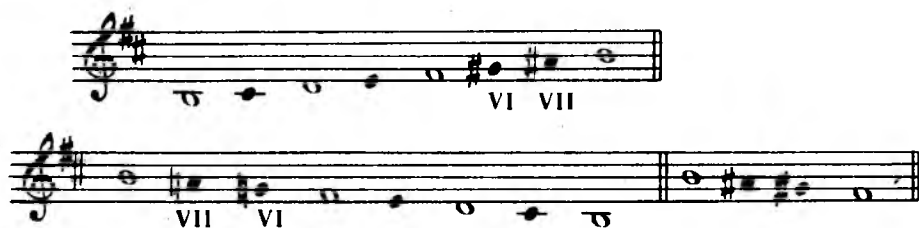
Не поспішаючи, сумно
Не спеша, с грустью

Е. Гріг. «Пер Гюнт»
Э. Григ. «Пер Гюнт»

СІ МІНОР МЕЛОДИЧНИЙ

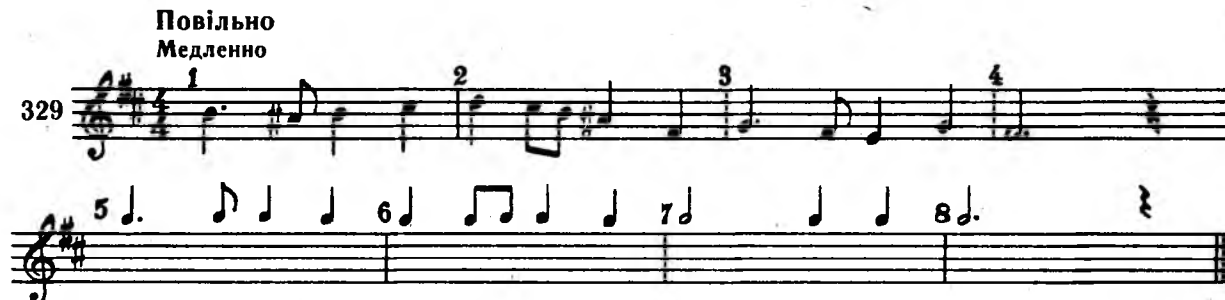
СИ МИНОР МЕЛОДИЧЕСКИЙ

Завершуючи мелодію (пр. 329), використайте звороти мелодичного мінору:

Заканчивая мелодию (пр. 329), используйте обороты мелодического минора:

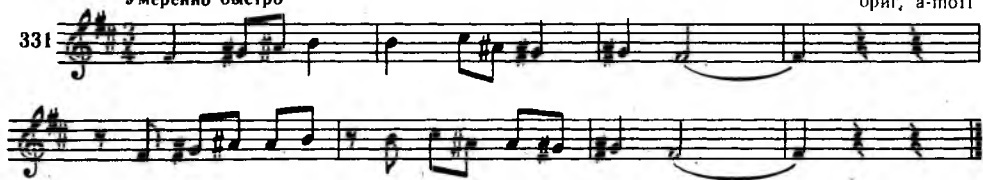
И.-С. Бах. Сюита
И.-С. Бах. Сюита

ориг. e-moll

Помірно швидко
Умеренно быстро

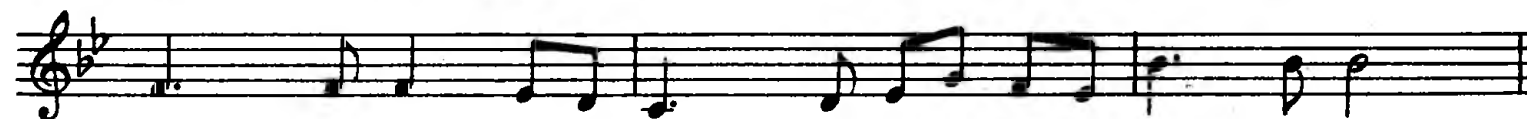
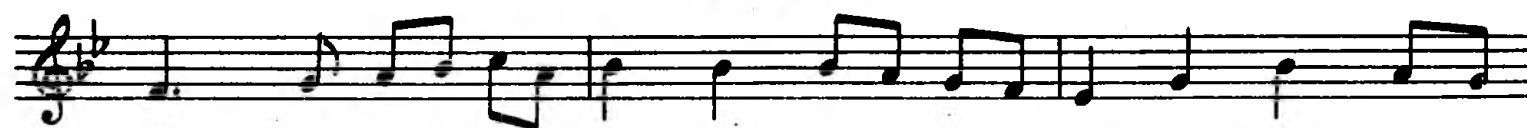
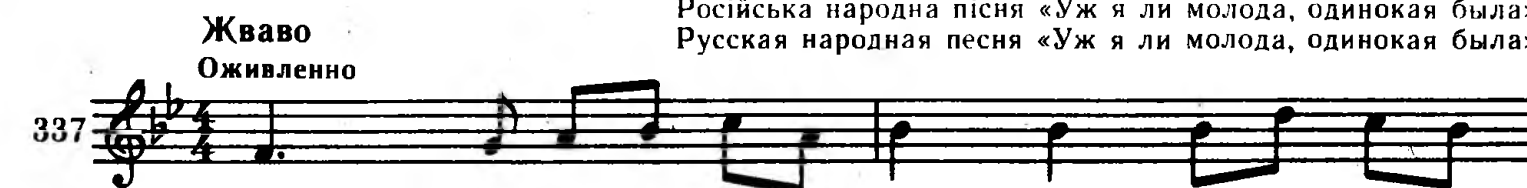
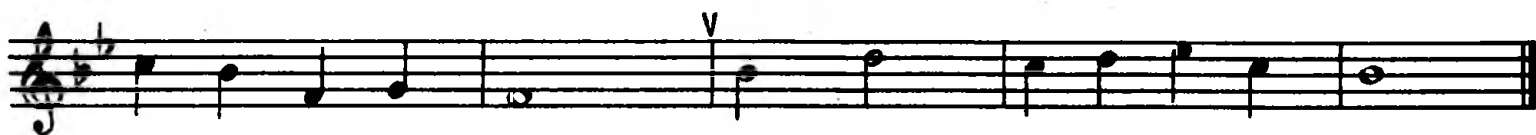
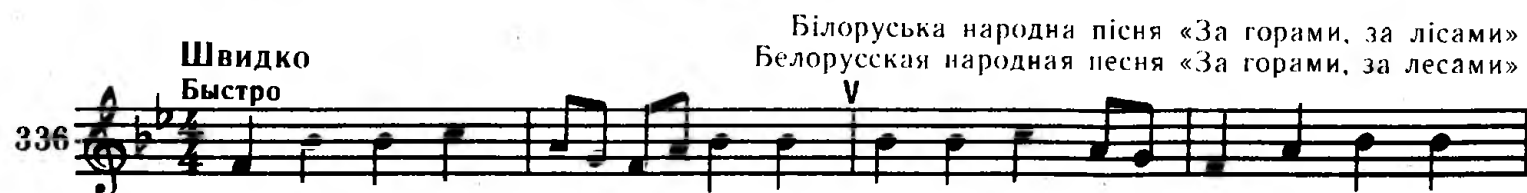
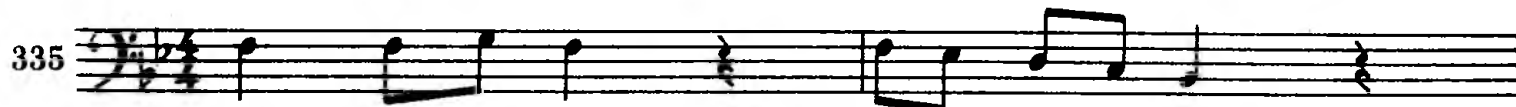
Е. Григ. Вальс
Э. Григ. Вальс
ориг. a-moll

СИ-БЕМОЛЬ МАЖОР

СИ-БЕМОЛЬ МАЖОР

Досить швидко
Довольно быстро

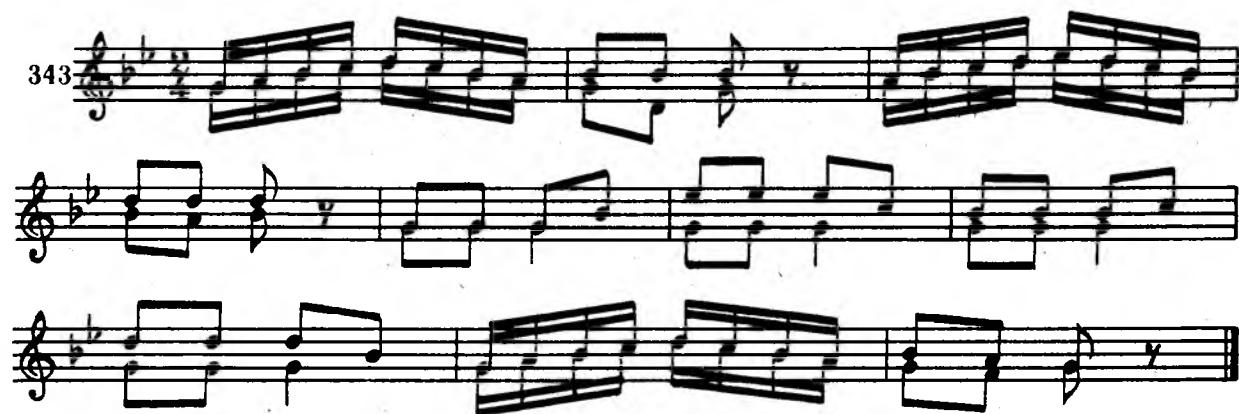
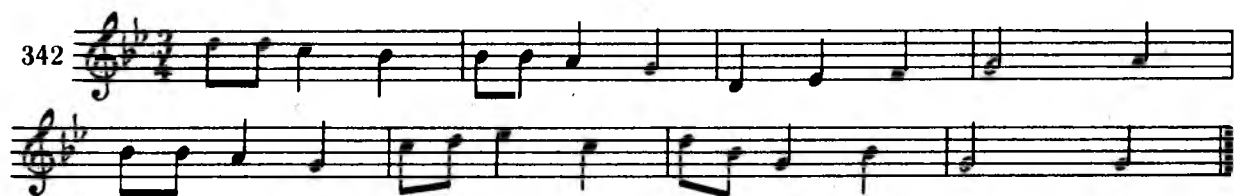
Ф. Шуберт. «Пауза»
Ф. Шуберт. «Пауза»

СОЛЬ МІНОР
НАТУРАЛЬНИЙ

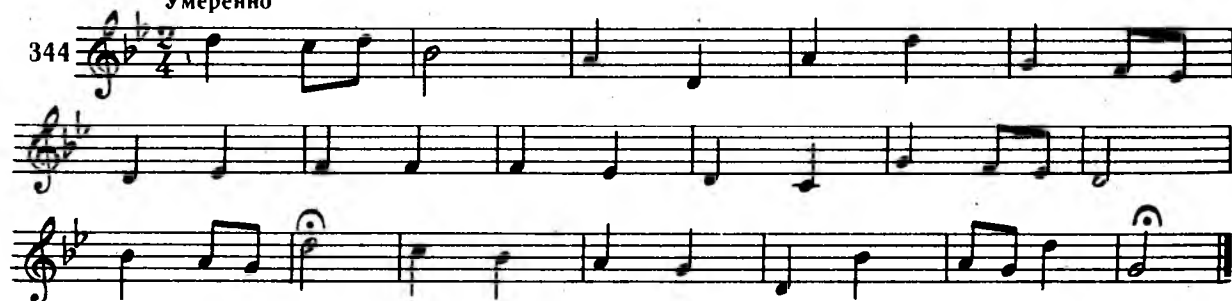
СОЛЬ МИНОР
НАТУРАЛЬНЫЙ

Помірно
Умеренно

Українська народна пісня «Нема в світі так нікому»
Украинская народная песня «Нема в світі так нікому»

Туркменська народна пісня «Лалі-джан»
Туркменская народная песня «Лали-джан»

Помірно
Умеренно

Швидко
Скоро

СОЛЬ МІНОР
ГАРМОНІЧНИЙ

СОЛЬ МИНОР
ГАРМОНИЧЕСКИЙ

Завершити мелодію (пр. 351):

Закончить мелодию (пр. 351):

Українська народна пісня «Ой що то у лісі»
Украинская народная песня «Ой що то у лісі»

Українська народна пісня «Кругом, женчики, кругом»
Украинская народная песня «Кругом, женчики, кругом»

Українська народна пісня «На калині чорний ворон криче»
Украинская народная песня «На калині чорний ворон криче»

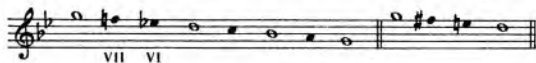
Українська народна пісня «Голуб на черешні»
Украинская народная песня «Голуб на черешні»

Помірно
Умеренно

СОЛЬ МІНОР МЕЛОДИЧНИЙ

СОЛЬ МИНОР МЕЛОДИЧЕСКИЙ

Не поспішаючи
Не спеша

Українська народна пісня «Ой зорнули запорожці»
Украинская народная песня «Ой зорнули запорожці»

Жваво
Оживленно

Українська народна пісня «Од Кракова»
Украинская народная песня «Од Кракова»

КВАРТА

Интервал, що охоплює чотири ступені, зветься квартою. Кварта, що містить два з половиною тони, називається чистою.

КВАРТА

Интервал, охватывающий четыре ступени, называется квартой. Кварта, имеющая два с половиной тона, называется чистой.

Помірно швидко
Умеренно быстро

Російська народна пісня «На горе-то калина»
Русская народная песня «На горе-то калина»

Українська народна пісня «Дівка в сінях стояла»
Украинская народная песня «Дівка в сінях стояла»

Українська народна пісня «Ой на гірці»
Украинская народная песня «Ой на гірці»

Помірно
Умеренно

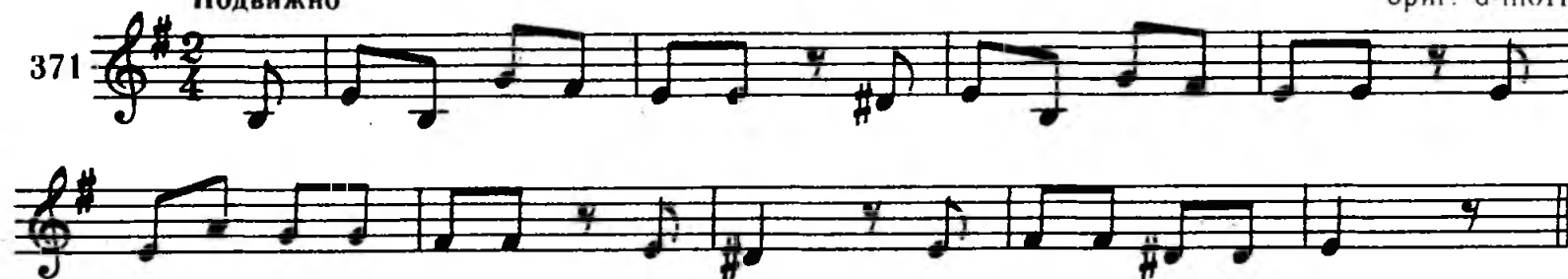
Українська народна пісня «Паде дощ»
Украинская народная песня «Паде дощ»

Досить жваво
Подвижно

В.-А. Моцарт. «Дон Жуан», д. I
В.-А. Моцарт. «Дон Жуан», д. I

ориг. d-moll

Швидко
Быстро

П. Чайковський. «Пікова дама», д. I
П. Чайковский. «Пиковая дама», д. I

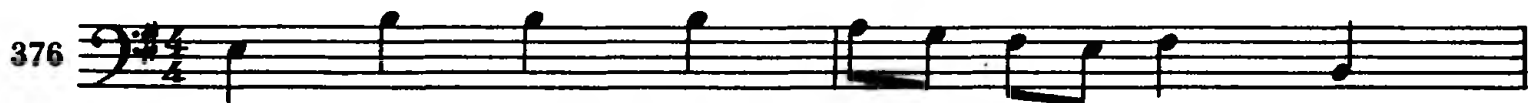

КВІНТА

Інтервал, що охоплює п'ять ступенів, називається квінтою. Чиста квінта містить три з половиною тони.

КВИНТА

Інтервал, охоплюючий пять ступеней, называется квинтой. Чистая квинта содержит в себе три с половиной тона.

И.-С. Бах. Фуга
И.-С. Бах. Фуга

ориг. es-moll

Стримано
Сдержанно

Швидко
Быстро

А. Дворжак. Симфонія № 9, ч. III
А. Дворжак. Симфония № 9, ч. III

Не поспішаючи
Не спеша

П. Чайковский. «Лебединое озеро», д. II
П. Чайковский. «Лебединое озеро», д. II

ориг. h-moll

Бадьоро
Бодро

М. Шекерджієв. «Дроворуб»
М. Шекерджиев. «Дровосек»

ОКТАВА

Інтервал, який охоплює вісім ступенів, називається октавою. Чиста октава містить шість тонів.

ОКТАВА

Интервал, охватывающий восемь ступеней, называется октавой. Чистая октава содержит шесть тонов:

381

382

383

384

102

Завершуючи мелодію, у прикладі 386 використайте стрибки на октаву:

Заканчивая мелодию, в пр. 386 используйте скачки на октаву:

Помірно
Умеренно

Швидко
Быстро

М. Лисенко. «Чорноморці»
Н. Лысенко. «Черноморцы»

Не поспішаючи
Не спеша

М. Лисенко. «Наталка Полтавка», д. I
Н. Лысенко. «Наталка Полтавка», д. I

ориг. g-moll

В темпі маршу
В темпе марша

Українська народна пісня «Засвіт встали козаченьки»
Украинская народная песня «Засвіт встали козаченьки»

М. Римський-Корсаков «Казка про царя Салтана», д. III
Н. Римский-Корсаков «Сказка о царе Салтане», д. III

Швидко
Быстро

ориг. Fis-dur

СЕКВЕНЦІЯ

СЕКВЕНЦІЯ

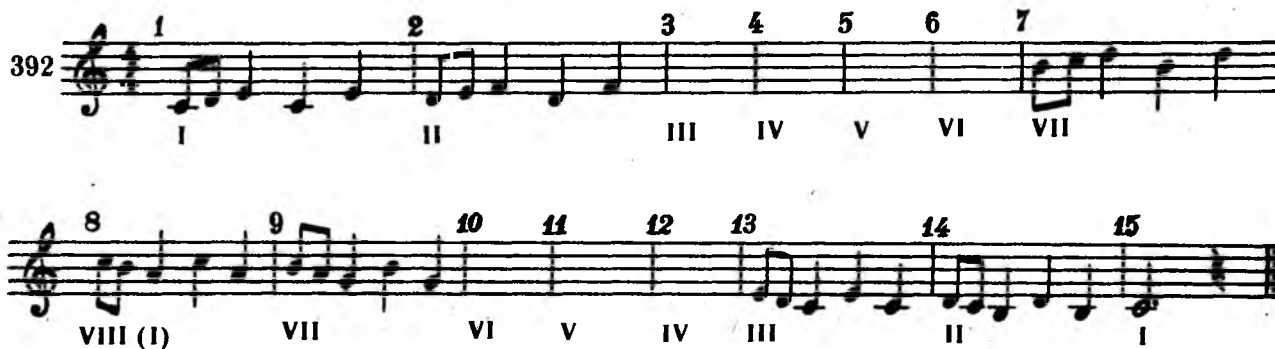
Секвенція — це повторення мелодичного звороту на іншій висоті.

Секвенция — это повторение мелодического оборота на другой высоте.

У прикладах 392, 393 самостійно заповніть порожні такти:

В примерах 392, 393 самостоятельно заполните пустые такты:

Не поспішаючи
Не спеша

Українська народна пісня «Ой як було хорошейко»
Украинская народная песня «Ой як було хорошейко»

Досить жваво
Подвижно

Українська народна пісня «Ой ти знав»
Украинская народная песня «Ой ти знав»

Швидко
Скоро

Г.-Ф. Гендель. «Самсон»
Г.-Ф. Гендель. «Самсон»

Досить жваво
Подвижно

В.-А. Моцарт. «Весілля Фігаро», д. I
В.-А. Моцарт. «Свадьба Фигаро», д. I

ТРАНСПОЗИЦІЯ

Транспозицією називається перенесення музичного твору або його частини з однієї мажорної (мінорної) тональності в іншу мажорну (мінорну). Наприклад, українську народну пісню «Ой ти знав», викладену вище в *соль* мінорі (№ 397), можна проспівати в *ля* мінорі. Всі вивчені раніше мелодії співайте в пройдених тональностях.

ТРАНСПОЗИЦІЯ

Транспозицией называется перенесение музыкального произведения или его части из одной мажорной (минорной) тональности в другую мажорную (минорную). Например, украинскую народную песню «Ой ти знав», изложенную выше в *соль* миноре (№ 397), можно пропеть в *ля* миноре. Все выученные ранее мелодии пойте в пройденных тональностях.

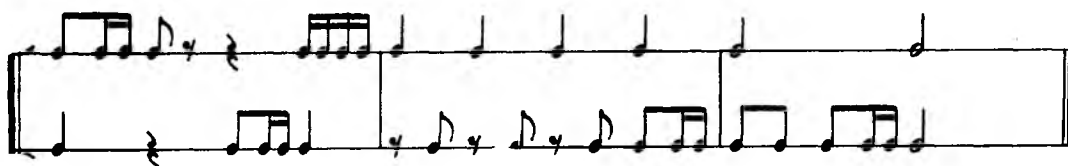
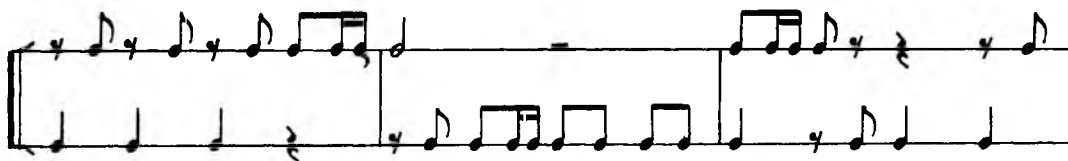
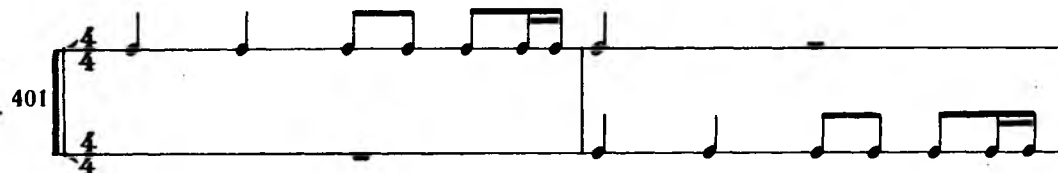
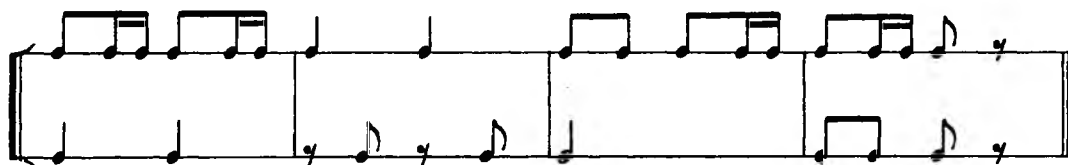
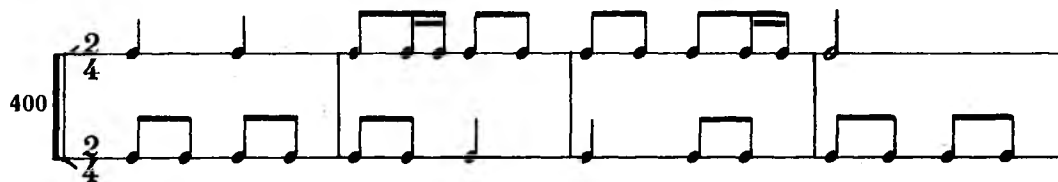
Третій клас

Третий класс

Приклади 400—402 співати так, як вправу 167.

Примеры 400—402 петь такими же способами, как упражнение 167.

402

Two staves of music. The top staff is in 3/4 time and contains measures 402 and 403. The bottom staff continues the melody from measure 402. The music features eighth and sixteenth notes with various rests.

403

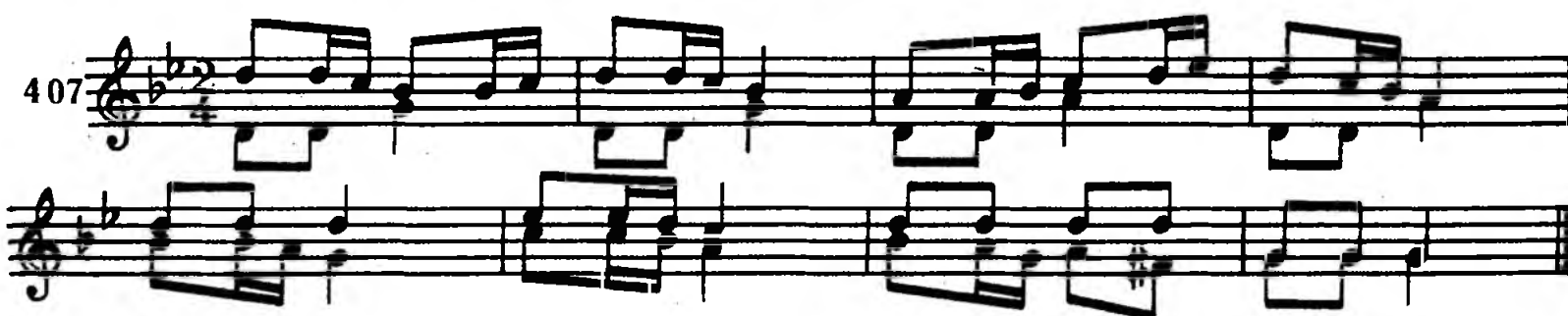
Two staves of music. The top staff is in 3/4 time and contains measures 404 and 405. The bottom staff continues the melody from measure 404. The music features eighth and sixteenth notes with various rests.

404

Two staves of music. The top staff is in 3/4 time and contains measures 406 and 407. The bottom staff continues the melody from measure 406. The music features eighth and sixteenth notes with various rests.

405

Two staves of music. The top staff is in 3/4 time and contains measures 408 and 409. The bottom staff continues the melody from measure 408. The music features eighth and sixteenth notes with various rests.

Українська народна пісня «Ішов козак»
Украинская народная песня «Ішов козак»

Помірно
Умеренно

Українська народна пісня «Ой зацвіли фіялочки»
Украинская народная песня «Ой зацвіли фіялочки»

Помірно
Умеренно

Помірно
Умеренно

Російська народна пісня «В сиром бору тропинка»
Русская народная песня «В сиром бору тропинка»

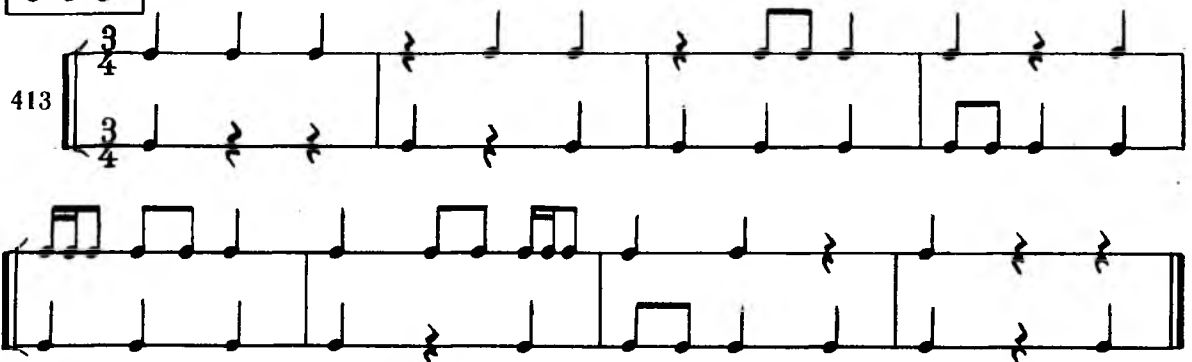
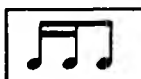
Помірно
Умеренно

М. Лисенко. «Наталка Полтавка», д. I
Н. Лысенко. «Наталка Полтавка», д. I

Помірно швидко
Умеренно быстро

М. Глінка. «Камаринська»
М. Глинка. «Камаринская»

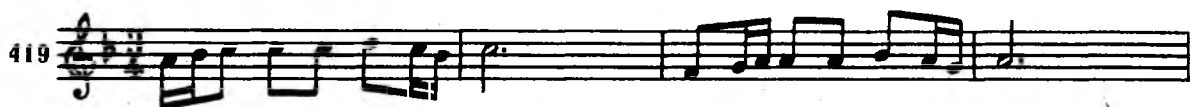

414

415

416

417

У прикладі 422 самостійно завершити мелодію:

В примере 422 самостійно закончить мелодію:

Жваво
Живо

Помірно
Умеренно

Українська народна пісня «Тяжко мі на серденьку»
Украинская народная песня «Тяжко мі на серденьку»

Швидко
Быстро

М. Лисенко. «Наталка Полтавка», д. II
Н. Лысенко. «Наталка Полтавка», д. II

ориг. g-moll

Швидко
Быстро

А. Дворжак. Симфонія № 9, ч. I
А. Дворжак. Симфония № 9, ч. I

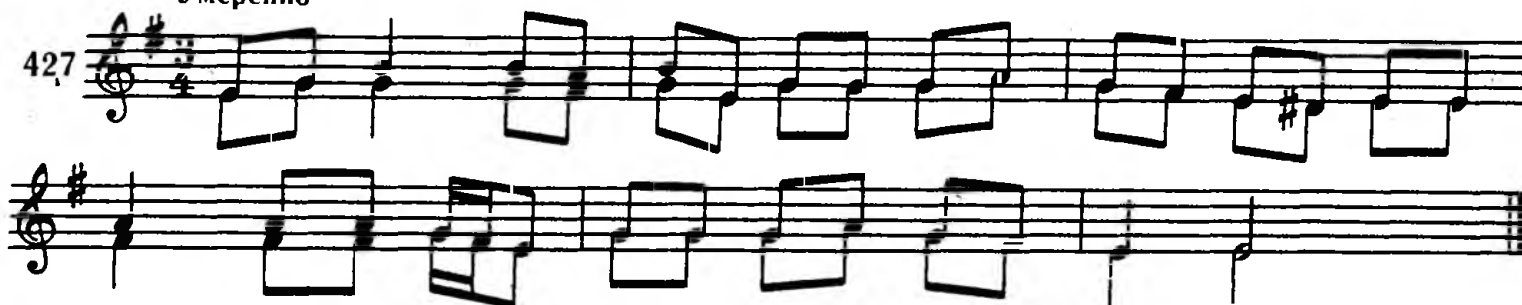
Помірно
Умеренно

Українська народна пісня «Ой пряду, пряду»
Украинская народная песня «Ой пряду, пряду»

Помірно
Умеренно

Українська народна пісня «Ой виходьте, дівчата»
Украинская народная песня «Ой виходьте, дівчата»

СЕКСТА

СЕКСТА

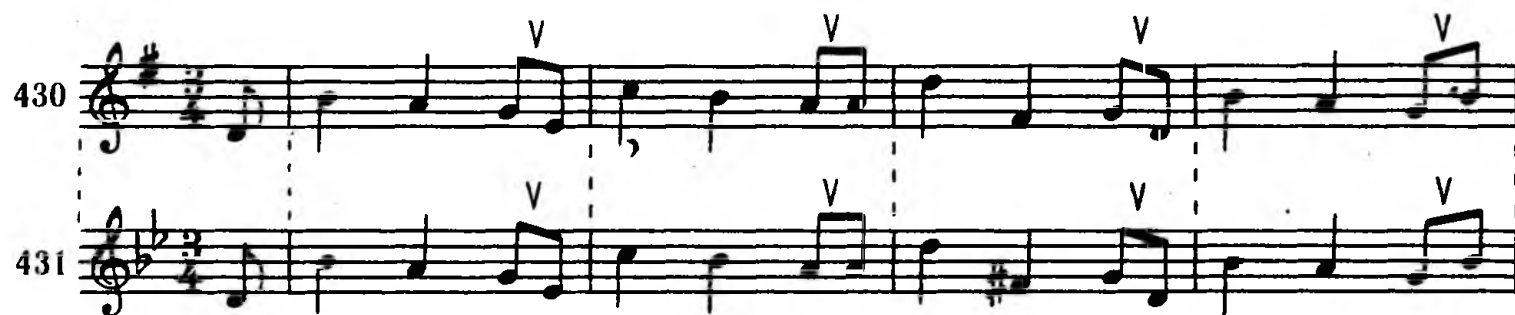
Інтервал, який охоплює шість ступенів, називається секстою. Велика секста має чотири з половиною тони, мала — чотири тони.

Інтервал, охоплюючий шість ступеней, називається секстой. Большая секста имеет четыре с половиной тона, малая — четыре тона.

У прикладах 430, 431 порівняйте сексти:

В примерах 430, 431 сравните сексты:

Закінчити мелодію (пр. 434):

Закончить мелодию (пр. 434):

Жваво
Живо

Рухливо
Подвижно

Українська народна пісня «Над річкою бережком»
Украинская народная песня «Над річкою бережком»

Повільно
Медленно

М. Римський-Корсаков. «Казка про царя Салтана», д. I
Н. Римский-Корсаков. «Сказка о царе Салтане», д. I

И. Штраус. «Голубий Дунай»
И. Штраус. «Голубой Дунай»

В темпі вальсу
В темпе вальса

П. Чайковський. «Євгеній Онегін», д. II
П. Чайковский. «Евгений Онегин», д. II
ориг. D-dur

Швидко
Быстро

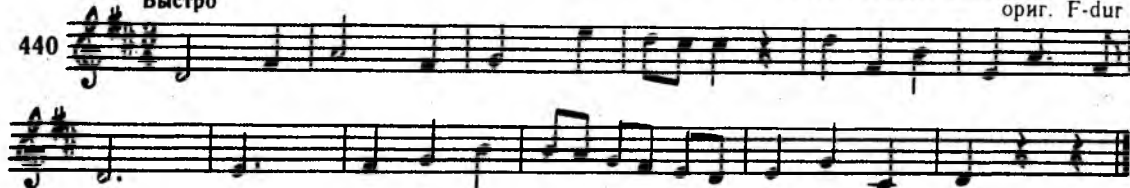
В.-А. Моцарт. «Весілля Фігаро», д. IV
В.-А. Моцарт. «Свадьба Фигаро», д. IV
ориг. B-dur

Не поспішаючи
Не спеша

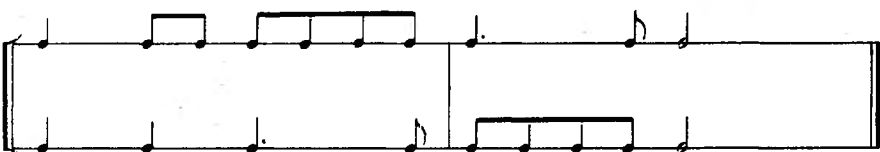
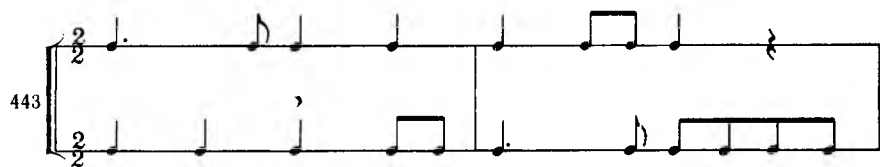
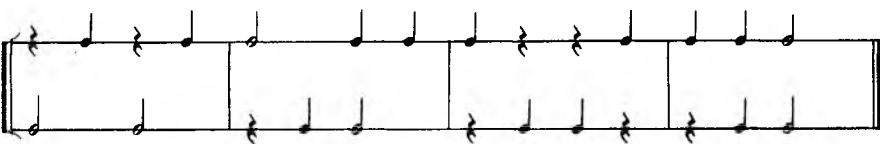
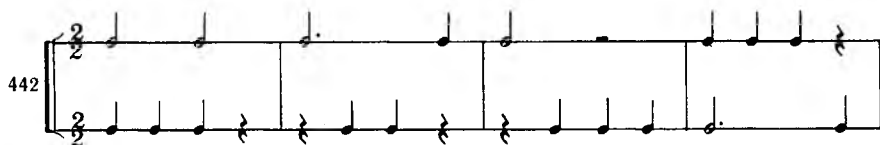
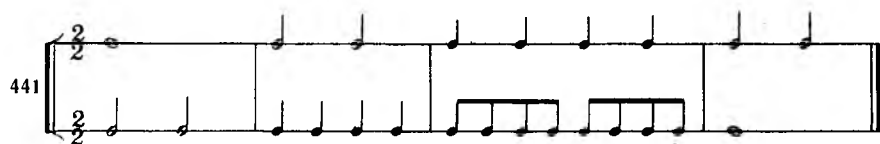

Швидко
Быстро

В.-А. Моцарт. Соната № 12, ч. I
В.-А. Моцарт. Соната № 12, ч. I
ориг. F-dur

$\frac{2}{2} = \phi$

Швидко
Быстро

М. Лисенко. «Тарас Бульба», д. II
Н. Лысенко. «Тарас Бульба», д. II

444

Досить повільно
Довольно медленно

Ф. Шуберт. «Голубина пошта»
Ф. Шуберт. «Голубинная почта»
ориг. G-dur

445

Досить повільно
Довольно медленно

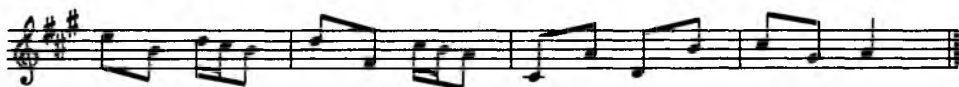
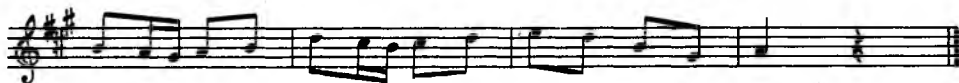
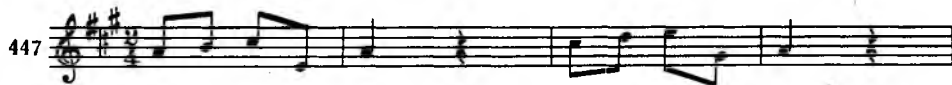
Ф. Шуберт. «Голубина пошта»
Ф. Шуберт. «Голубинная почта»

446

ЛЯ МАЖОР

ЛЯ МАЖОР

Закінчити мелодію (пр. 451):

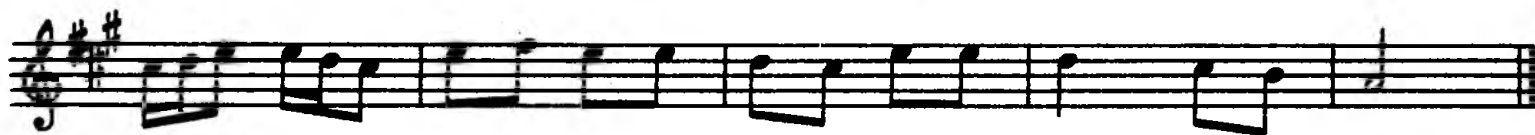
Завершить мелодию (пр. 451):

Помірно
Умеренно

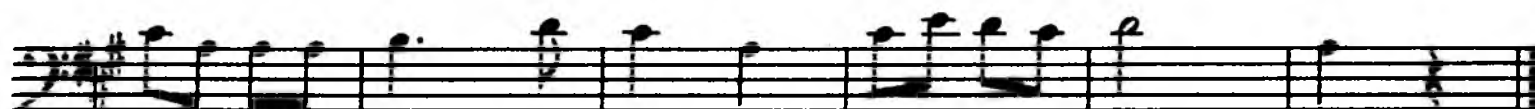
Повільно
Медленно

Українська народна пісня «Ой до кінця, женчики»
Украинская народная песня «Ой до кінця, женчики»

Швидко
Быстро

М. Лисенко. «Різдвяна ніч», д. IV
Н. Лысенко. «Рождественская ночь», д. IV

Широко
Широко

Українська народна пісня «Ой наш господар»
Украинская народная песня «Ой наш господар»

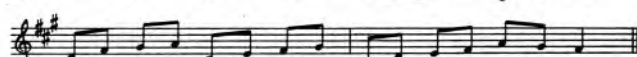
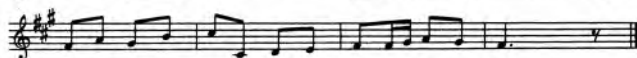
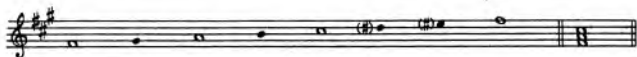
Помірно
Умеренно

П. Чайковський. «Євгеній Онегін», д. I
П. Чайковский. «Евгений Онегин», д. I

ФА-ДІЄЗ МІНОР

ФА-ДИЕЗ МИНОР

460

461

462

463

Дописати закінчення (пр. 466):

Дописать конец (пр. 466):

Повільно
Медленно

Не дуже скоро
Не очень быстро

Російська народна-пісня «У ворот, ворот батюшких»
Русская народная песня «У ворот, ворот батюшких»

Швидко
Быстро

М. Калачевський. «Українська симфонія», ч. IV
М. Калачевский. «Украинская симфония», ч. IV

М. Римський-Корсаков. «Казка про царя Салтана», д. II
Н. Римский-Корсаков. «Сказка о царе Салтане», д. II

Помірно
Умеренно

Українська народна пісня «Не куй, не куй, зозуленько»
Украинская народная песня «Не куй, не куй, зозуленько»

Помірно
Умеренно

Українська народна пісня «Що у саду соловейко»
Украинская народная песня «Що у саду соловейко»

Не поспішаючи
Не спеша

MI-БЕМОЛЬ МАЖОР

МИ-БЕМОЛЬ МАЖОР

The image shows a musical score for the song "The Rose Tree". It is written for a single melodic line in G major (one sharp) and 2/4 time. The score is divided into measures, with measure numbers 472 and 473 visible. The melody is simple and catchy, typical of a folk song. The notation includes eighth and quarter notes, rests, and a double bar line at the end of the first system.

Приклад 476 завершити самостійно:

Пример 476 закончить самостоятельно:

Жваво
Живо

1 2 3 4 5 6 7 8

476

Швидко
Быстро

Л. Бетховен. Соната для скрипки та фортепіано № 3, ч. III
Л. Бетховен. Соната для скрипки и фортепиано № 3, ч. III

477

Помірно швидко
Умеренно быстро

Ф. Шуберт. «Прощання»
Ф. Шуберт. «Прощание»

478

Дуже помірно
Очень умеренно

П. Чайковський. «Іоланта»
П. Чайковский. «Иоланта»

479

ДО МІНОР

ДО МИНОР

Музыкальный фрагмент, состоящий из нескольких систем нот. Ключевая подпись — до минор (D minor), что подтверждается наличием знаков бемоля под нотами F и C. Метр — 3/4. Музыка написана на одной системе с двумя станами нот. В начале фрагмента есть знак V, а в последующих системах — номера 480, 481, 482 и 483, указывающие на конкретные такты. Музыкальный язык — украинский, что видно по заголовку «ДО МІНОР».

480

481

482

483

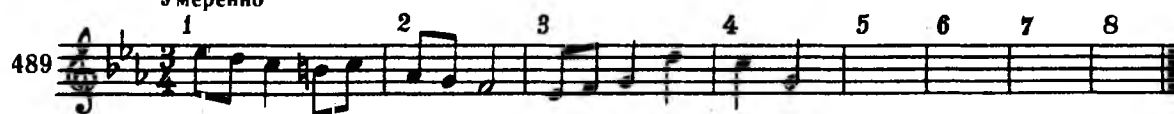

Приклад 489 завершити:

Пример 489 закончить:

Помірно
Умеренно

Повільно
Медленно

Українська народна пісня «Не рубай лішину»
Украинская народная песня «Не рубай лішину»

Повільно
Медленно

Українська народна пісня «У суботу рано-пораненько»
Украинская народная песня «У суботу рано-пораненько»

Л. Бетховен. Соната для скрипки та фортепіано № 7, ч. I
Л. Бетховен. Соната для скрипки и фортепиано № 7, ч. I

Швидко
Быстро

В темпі маршу
В темпе марша

Українська народна пісня «Ой понад морем»
Украинская народная песня «Ой понад морем»

Я. Степовий. «Перебендя»
Я. Степовой. «Перебендя»

Помірно
Умеренно

Українська народна пісня «Лучше ж мені»
Украинская народная песня «Лучше ж мені»

ПАРАЛЕЛЬНО-ЗМІННИЙ ЛАД

Паралельно-змінним ладом називають сукупність паралельних мажору та мінору, об'єднаних в одну систему завдяки певній рівноправності тонік.

ПАРАЛЕЛЬНО-ПЕРЕМЕННИЙ ЛАД

Паралельно-перемінним ладом називають сочетание паралельних мажора и минора, объединенных в одну систему благодаря определенному равноправию тоник.

496

497

498

499

500

Рухливо
Подвижно

Українська народна пісня «Гаєм зелененьким»
Украинская народная песня «Гаєм зелененьким»

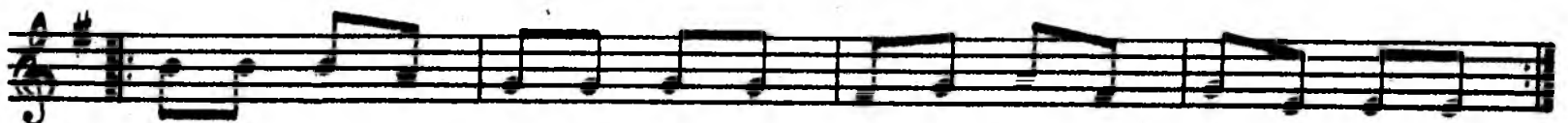
Російська народна пісня «Ходила младешенька»
Русская народная песня «Ходила младешенька»

Швидко
Быстро

Українська народна пісня «Скину кужіль на полицю»
Украинская народная песня «Скину кужіль на полицю»

Жваво
Оживленно

Російська народна пісня «Вдоль по улице»
Русская народная песня «Вдоль по улице»

Весело
Весело

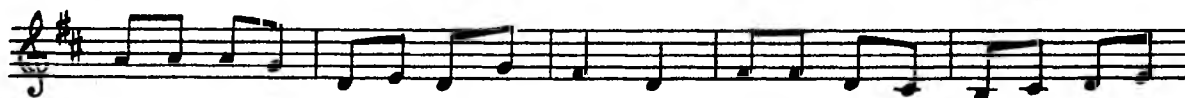
Російська народна пісня «Вийду ль я на реченьку»
Русская народная песня «Вийду ль я на реченьку»

Весело
Весело

Українська народна пісня «Ви музики»
Украинская народная песня «Ви музики»

Жваво
Живо

Українська народна пісня «Сяк-так до вечора буду жить»
Украинская народная песня «Сяк-так до печора буду жить»

Швидко
Скоро

Російська народна пісня «За двором лужок»
Русская народная песня «За двором лужок»

Помірно
Умеренно

Російська народна пісня «Уж ты, поле мое»
Русская народная песня «Уж ты, поле мое»

Не поспішаючи
Не спеша

Російська народна пісня «Посеяли девки лен»
Русская народная песня «Посеяли девки лен»

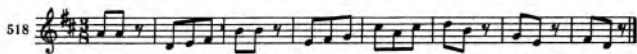
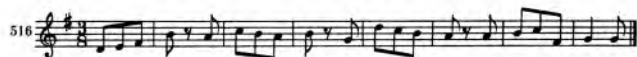
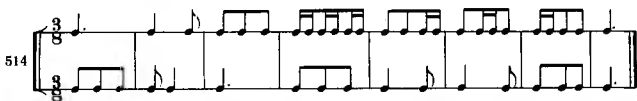
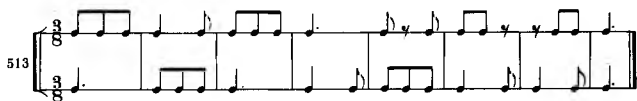
Помірно швидко
Умеренно быстро

Російська народна пісня «Со сторонушки моеї рідимой»
Русская народная песня «Со сторонушки моеї рідимой»

Спокійно
Спокойно

Приклад 521 завершити:

Пример 521 закончить:

Досить швидко
Довольно быстро

Рухливо
Подвижно

Польська народна пісня «Чорний баранчик»
Польская народная песня «Черный баранчик»

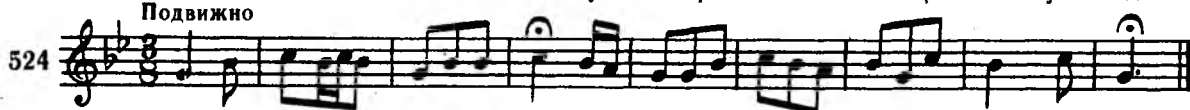
Рухливо
Подвижно

Українська народна пісня «Під дубиною»
Украинская народная песня «Під дубиною»

Рухливо
Подвижно

Російська народна пісня «А мы масленицу дождаем»
Русская народная песня «А мы масленицу дождаем»

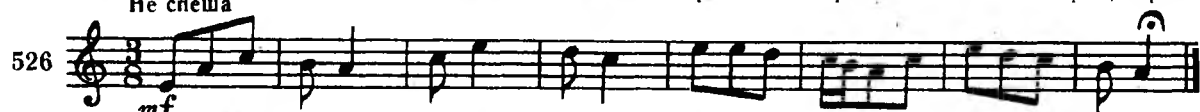
Швидко
Быстро

Вірменська народна мелодія
Армянская народная мелодия

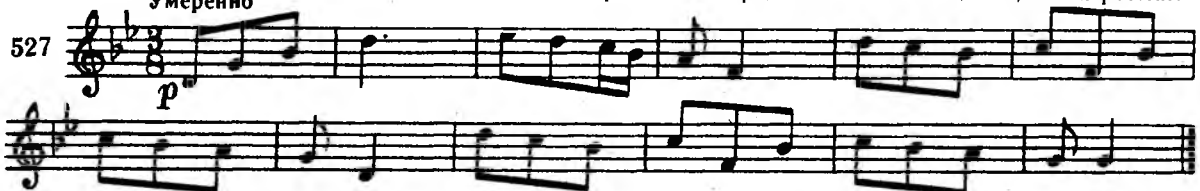
Не поспішаючи
Не спеша

Українська народна пісня «Ой вербо, вербо»
Украинская народная песня «Ой вербо, вербо»

Помірно
Умеренно

Українська народна пісня «Гаю, гаю, зелен розмаю»
Украинская народная песня «Гаю, гаю, зелен розмаю»

М. Лисенко. «Наталка-Полтавка», д. I
Н. Лысенко. «Наталка-Полтавка», д. I

Жваво
Живо

528

М. Клементи. Сонатина
М. Клементи. Сонатина

Жваво
Живо

ориг. C-dur

529

Дж. Верді. «Травиата», д. II
Дж. Верди. «Травиата», д. II

Швидко
Быстро

ориг. g-moll

530

ОБЕРНЕННЯ ІНТЕРВАЛІВ

Обернення інтервалу — це його видозміна шляхом переміщення нижнього звука на октаву вгору (або навпаки — верхнього на октаву вниз). Інтервали взаємно обертаються: прима — в октаву, терція — в сексту, кварта — в квінту; великі інтервали обертаються у малі, малі — у великі, чисті інтервали в оберненні дають чисті.

ОБРАЩЕНИЯ ИНТЕРВАЛОВ

Обращение интервала — это его видоизменение путем перемещения нижнего звука на октаву вверх (или наоборот — верхнего на октаву вниз). Интервалы взаимно обращаются: прима — в октаву, терция — в сексту, кварта — в квинту; большие интервалы обращаются в малые, малые — в большие, чистые интервалы в обращении дают чистые.

531

ТРИЗВУК І ЙОГО ОБЕРНЕННЯ

Тризвук складається з двох терцій: мажорний — з великої та малої, міжорний — з малої та великої. Звуки тризвука називаються прима, терція та квінта.

Обернення тризвука — це його видозміна шляхом перенесення нижніх звуків на октаву вгору (або навпаки — верхніх на октаву вниз). Тризвук має два обернення: секстакорд і квартакстакорд.

ТРЕЗВУЧИЕ И ЕГО ОБРАЩЕНИЯ

Трезвучие состоит из двух терций: мажорное — из большой и малой, минорное — из малой и большой. Звуки трезвучия называются прима, терция и квинта.

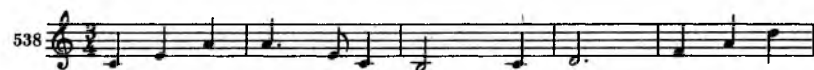
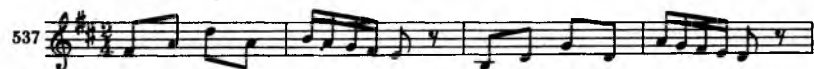
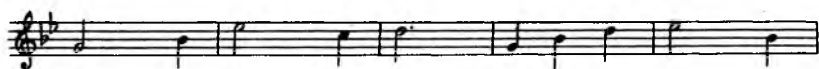
Обращение трезвучия — это его видоизменение путем перенесения нижних звуков на октаву вверх (или наоборот — верхних на октаву вниз). Трезвучие имеет два обращения: секстакорд и квартакстакорд.

СЕКСТАКОРД

СЕКСТАККОРД

Бадьоро
Бодро

Російська народна пісня «Там за речкой»
Русская народная песня «Там за речкой»

В темпі маршу
В темпе марша

Українська народна пісня «Прийшла карта з Сянока»
Украинская народная песня «Прийшла карта з Сянока»

Жваво
Живо

Українська народна пісня «Юж на третій рочок»
Украинская народная песня «Юж на третій рочок»

Жваво
Живо

Й. Брамс. «Під грушами»
Й. Брамс. «Под грушами»

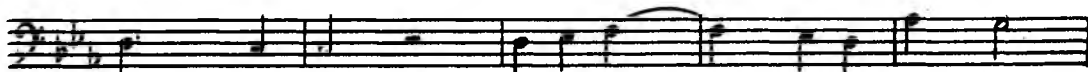
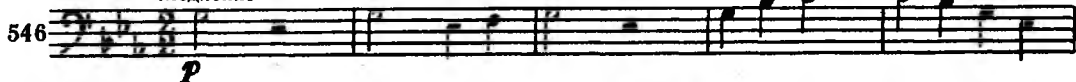
Ніжно, з рухом
Нежно, с движением

Й. Брамс. «Дівоча пісня»
Й. Брамс. «Девичья песня»

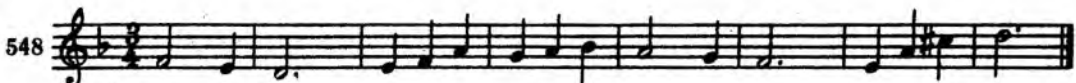
Й. Брамс. «Німецький реквієм», ч. III
Й. Брамс. «Немецкий реквиem», ч. III

Повільно
Медленно

КВАРТСЕКСТАКОРД

КВАРТСЕКСТАККОРД

Рухливо
Подвижно

Українська народна пісня «Лугом іду, коня веду»
Украинская народная песня «Лугом іду, коня веду»

Рухливо
Подвижно

Українська народна пісня «Горіла липка»
Украинская народная песня «Горіла липка»

554

Швидко
Быстро

Українська народна пісня «Одкаль павичка летіла»
Украинская народная песня «Одкаль павичка летіла»

555

Не поспішаючи
Не спеша

Українська народна пісня «Та калино-малино»
Украинская народная песня «Та калино-малино»

556

Дуже жваво
Очень живо

К. Вебер. «Вільний стрілець», д. III
К. Вебер. «Вольный стрелок», д. III

557

Рухливо
Подвижно

Українська народна пісня «Ой орле, орле»
Украинская народная песня «Ой орле, орле»

558

Помірно
Умеренно

Українська народна пісня «Беру лен»
Украинская народная песня «Беру лен»

Досить жваво
Довольно живо

И. Гайдн. Танець
И. Гайдн. Танец

СЕКВЕНЦІЇ

СЕКВЕНЦИИ

Жваво
Живо

Українська народна пісня «Ідеме, ідеме»
Украинская народная песня «Идеме, идеме»

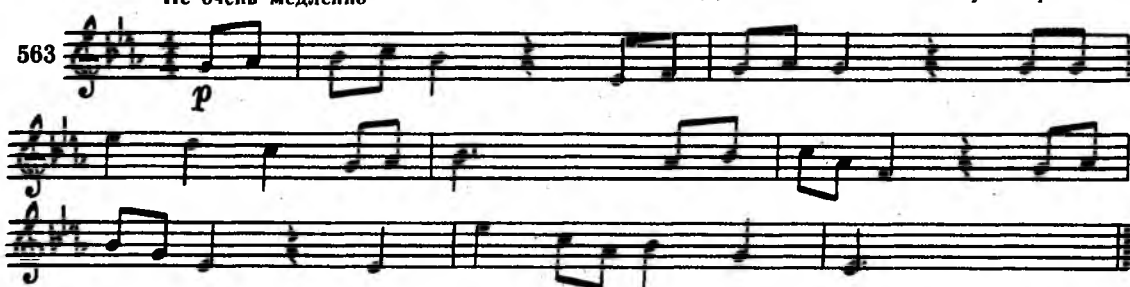
Швидко
Быстро

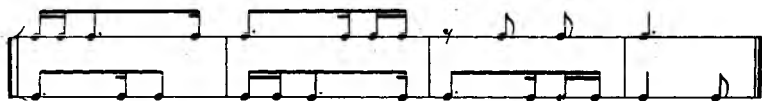
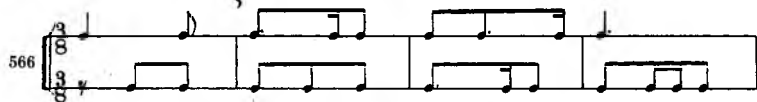
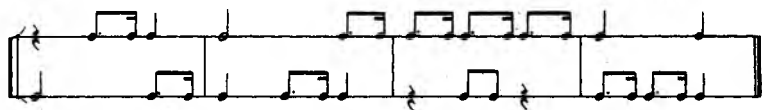
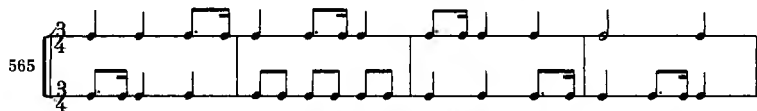
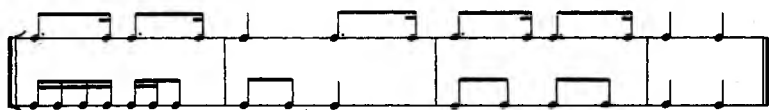
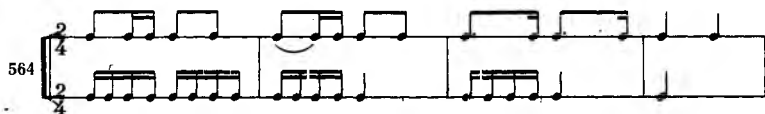
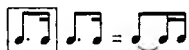
Л. Бетховен. Симфонія № 4, ч. III
Л. Бетховен. Симфония № 4, ч. III

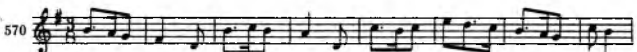
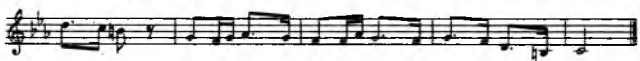
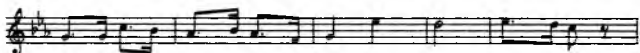
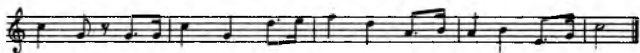

Не дуже повільно
Не очень медленно

Д. Кабалевський. «Пісня біля вогнища»
Д. Кабалевский. «Песня у костра»

Завершити приклад 572:

Завершити пример 572:

Маршово
В темпе марша

Досить жваво
Довольно живо

Українська народна пісня «Ой хмариться, дощ буде»
Украинская народная песня «Ой хмариться, дощ буде»

Не дуже швидко, але енергійно
Не очень быстро, но энергично

Ф. Шуберт. «Притулок»
Ф. Шуберт. «Приют»

Жваво
Живо

Дж. Россіні. «Севільський цирюльник», д. I
Дж. Россини. «Севильский цирюльник», д. I

Помірно
Умеренно

Ф. Шуберт. «Зимова путь»
Ф. Шуберт. «Зимний путь»

576

Маршово
В темпе марша

М. Лисенко. «Ода Сапфо»
Н. Лысенко. «Ода Сапфо»

577

Граціозно
Граціозно

В.-А. Моцарт. «Дон Жуан», д. II
В.-А. Моцарт. «Дон Жуан», д. II

578

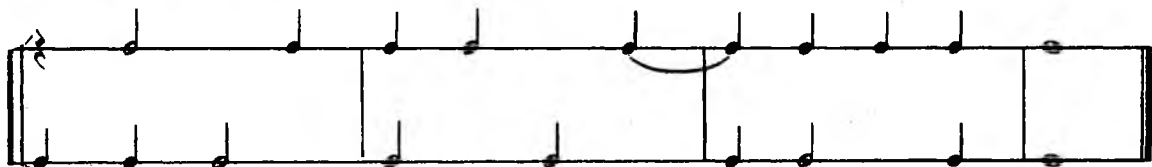
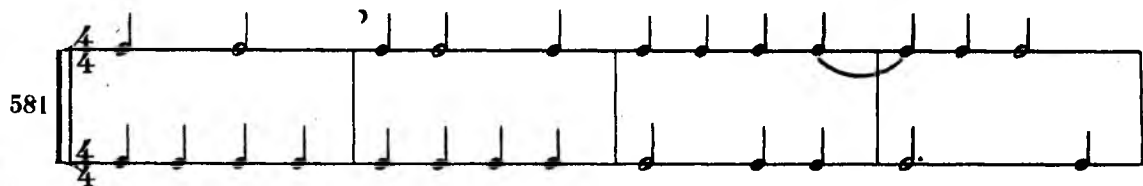
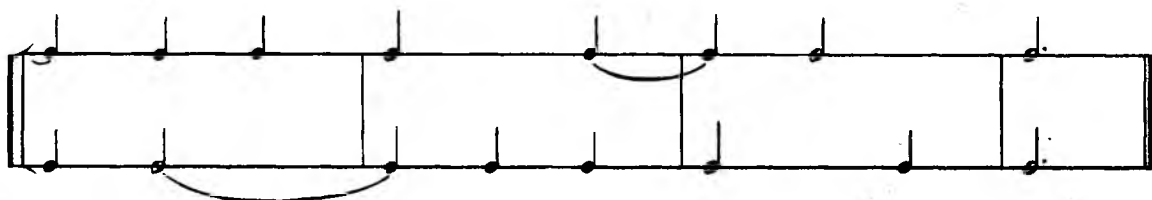
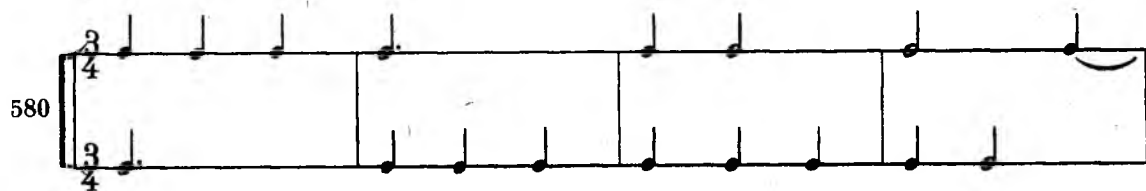
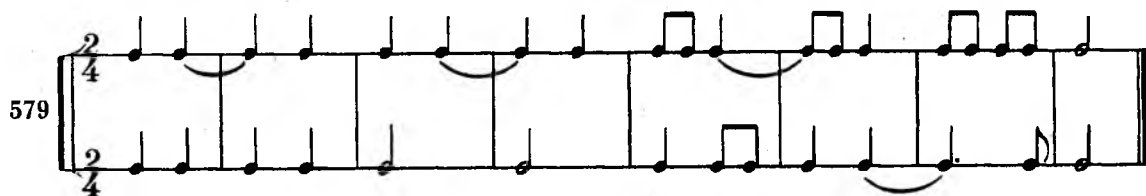
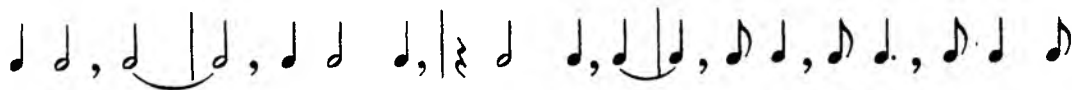

СИНКОПА

СИНКОПА

Синкопа — це перенесення ритмічного акценту з сильної долі такту на слабку, що досягається продовженням тривалості неакцентованого звука, паузою на сильній долі тощо.

Синкопа — это перенесение ритмического акцента с сильной доли такта на слабую посредством продолжения длительности неакцентированного звука, паузой на сильной доле и т. д.

582

583

584

585

590

591

592

593

Приклад 594 завершити:

Пример 594 закончить:

Швидко
Быстро

Швидко
Быстро

Українська народна пісня «Цигане, цигане»
Украинская народная песня «Цигане, цигане»

598

Не поспішаючи, але з рухом
Не спеша, но с движением

Дж. Перголезі. «Служниця-пані», д. II
Дж. Перголезі. «Служанка-госпожа», д. II

599

Швидко
Быстро

В.-А. Моцарт. «Весілля Фігаро», д. I
В.-А. Моцарт. «Свадьба Фигаро», д. I

ориг. Es-dur

600

Швидко
Быстро

В.-А. Моцарт. «Весілля Фігаро», д. I
В.-А. Моцарт. «Свадьба Фигаро», д. I

Не поспішаючи
Не спеша

В.-А. Моцарт. «Дон Жуан», д. I
В.-А. Моцарт. «Дон Жуан», д. I

Жваво
Живо

М. Лисенко. Рапсодія
Н. Лысенко. Рапсодия

Помірно
Умеренно

Українська народна пісня «Серед села дичка»
Украинская народная песня «Серед села дичка»

Помірно
Умеренно

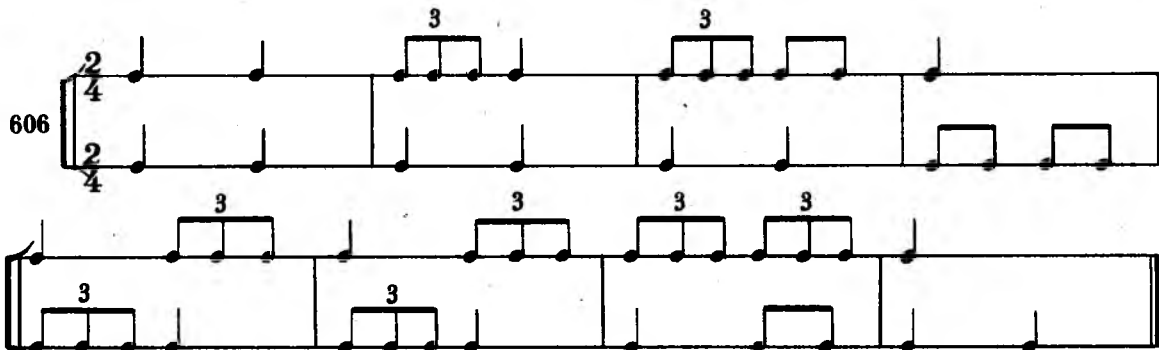
ОСОБЛИВИЙ ВИД РИТМІЧНОГО ПОДІЛУ. ТРИОЛЬ

Тріоль — це поділ тривалості звуку на три рівні частини замість двох.

ОСОБЫЙ ВИД РИТМИЧЕСКОГО ДЕЛЕНИЯ. ТРИОЛЬ

Триоль — это разделение длительности звука на три равные части вместо двух.

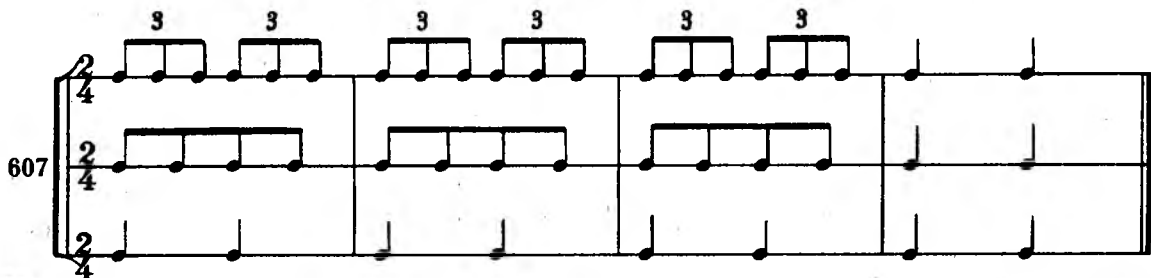

Приклад 607 співати в унісон на склад «ля» або двоголосно та триголосно (називаючи звуки тонічного тризвука) в таких варіантах:

- а) перший голос з третім;
- б) всі три голоси разом;
- в) перший голос з другим.

Пример 607 петь в унисон на слог «ля» или двухголосно и трехголосно (называя звуки тонического трезвучия) в таких вариантах:

- а) первый голос с третьим;
- б) все три голоса вместе;
- в) первый голос со вторым.

608

609

610

611

Завершити мелодію (пр. 613):

Закончить мелодию (пр. 613):

Маршово
В темпе марша

М. Лисенко. «Коза-дереза»
Н. Лысенко. «Коза-дереза»

Не поспішаючи
Не спеша

Вірменська народна пісня «Потічок»
Армянская народная песня «Ручеек»

Граціозно
Грациозно

Дж. Верді. «Ернані», д. II
Дж. Верди. «Эрнани», д. II

Помірно
Умеренно

616

Дж. Верді. «Аїда», д. II
Дж. Верди. «Аида», д. II

Скоро
Скоро

ориг. As-dur

617

Не поспішаючи
Не спеша

М. Римський-Корсаков. «Казка про царя Салтана», д. I
Н. Римский-Корсаков. «Сказка о царе Салтане», д. I

618

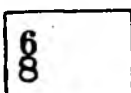
Не поспішаючи
Не спеша

М. Лисенко. «Тарас Бульба», д. I
Н. Лысенко. «Тарас Бульба», д. I
ориг. g-moll

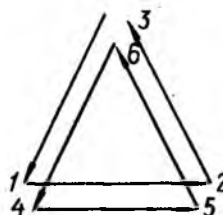
Досить жваво
Довольно живо

В.-А. Моцарт. «Так роблять усі», д. I
В.-А. Моцарт. «Так поступают все», д. I

На $\frac{6}{8}$ найпростіше тактувати так:

На $\frac{6}{8}$ наиболее просто тактировать так:

(У швидкому темпі тактують на два: по три восьмих на кожний помах руки.)

(В быстром темпе тактируют на два: по три восьмых на каждый взмах руки.)

622

623

624

625

626

627

Завершити мелодію (пр. 628):

Закончить мелодию (пр. 628):

Повільно
Медленно

628

Не поспішаючи, співуче
Не спеша, певуче

М. Мусоргський. «Картинки з виставки»
М. Мусоргский. «Картинки с выставки»

629

Досить жваво
Довольно живо

М. Глінка. «Венеціанська ніч»
М. Глинка. «Венецианская ночь»

630

Не поспішаючи
Не спеша

Ф. Мендельсон. «Осіння пісня»
Ф. Мендельсон. «Осенняя песня»

631

Швидко і жваво
Быстро и живо

В.-А. Моцарт. «Так роблять усі», д. II
В.-А. Моцарт. «Так поступают все», д. II

632

Не поспішаючи
Не спеша

М. Лисенко. «Тарас Бульба», д. II
Н. Лысенко. «Тарас Бульба», д. II

ориг. E-dur

633

Не поспішаючи, стримано
Не спеша, сдержанно

Л. Бетховен. «Фіделіо», д. I
Л. Бетховен. «Фиделио», д. I

И. Гайдн. Квартет № 79, ч. I
И. Гайдн. Квартет № 79, ч. I

Помірно
Умеренно

Л. Бетховен. «Бабак»
Л. Бетховен. «Сурок»

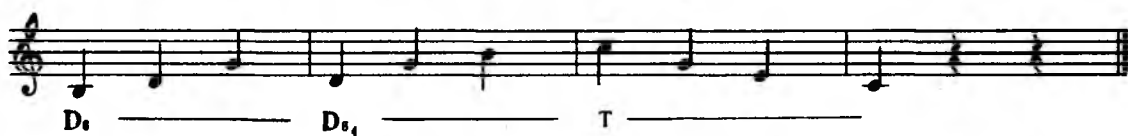
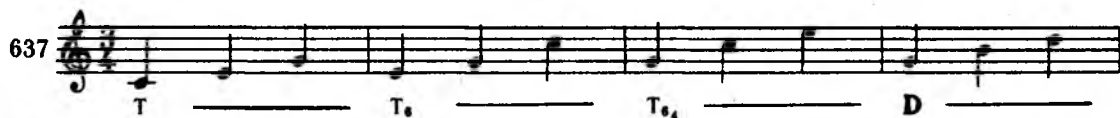
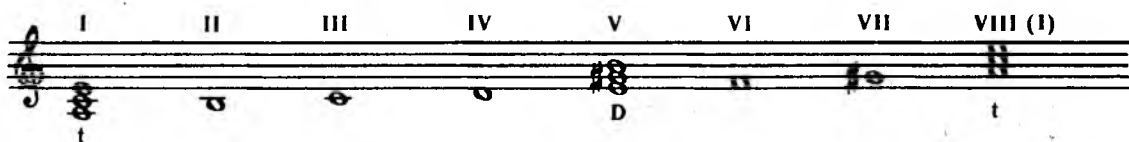

ТОНІКА. ДОМІНАНТА

ТОНІКА. ДОМИНАНТА

Тризвук, побудований на першому ступені ладу (тоніці), називається тонічним. Тризвук побудований на п'ятому ступені ладу (домінанті), зветься домінантовим.

Трезвучие, построенное на первой степени лада (тоники), называется тоническим. Трезвучие, построенное на пятой степени лада (доминанте), называется доминантовым.

640

641

642

До мелодій (пр. 643—646) підібрати на фортепіано супровід, використовуючи тонічний і доміантовий трезвуки та їх обернення:

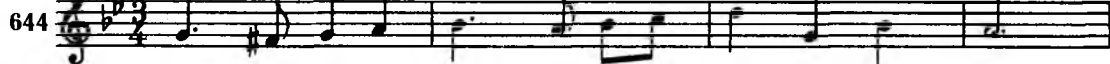
К мелодиям (пр. 643—646) подобрать на фортепиано сопровождение, используя тоническое и доминантовое трезвучия и их обращения:

Жваво
Живо

643

166

Помірно
Умеренно

Маршово
В темпе марша

Помірно
Умеренно

Жваво
Живо

Білоруська народна пісня «Янка»
Белорусская народная песня «Янка»

И. Гайди. Симфонія № 15, ч. IV
И. Гайди. Симфония № 15, ч. IV

Дуже швидко
Очень быстро

ориг. B-dur

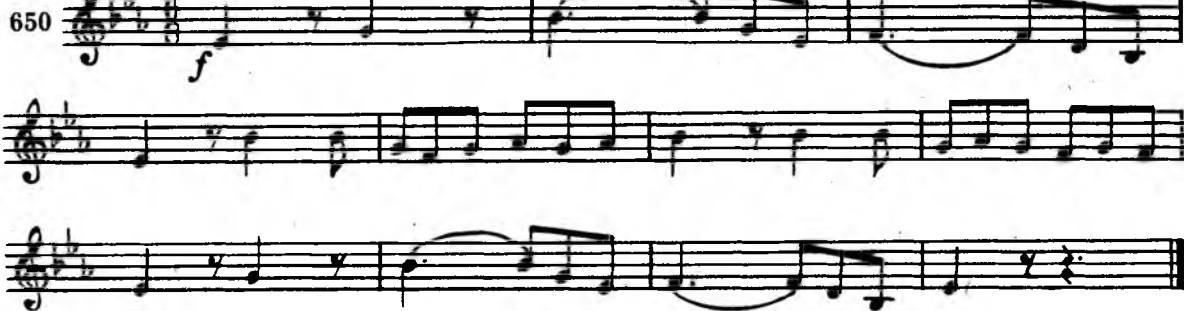
К. Вебер. «Вільний стрілець», д. III
К. Вебер. «Вольный стрелок», д. III

Жваво
Живо

В.-А. Моцарт. «Дон Жуан», д. I
В.-А. Моцарт. «Дон Жуан», д. I

Швидко
Быстро

Дж. Верді. «Травиата», д. III
Дж. Верді. «Травиата», д. III

Не поспішаючи
Не спеша

В.-А. Моцарт. Дует для 2-х скрипок
В.-А. Моцарт. Дуэт для 2-х скрипок

Досить жваво і граціозно
Довольно живо и грациозно

ориг. F-dur

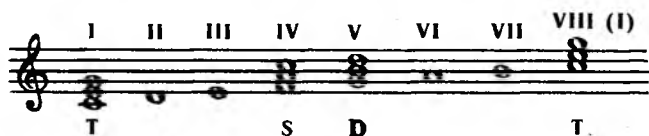

СУБДОМІНАНТА

Тризвук, побудований на четвертому ступені ладу (субдомінанті), зветься субдомінантовим.

СУБДОМИНАНТА

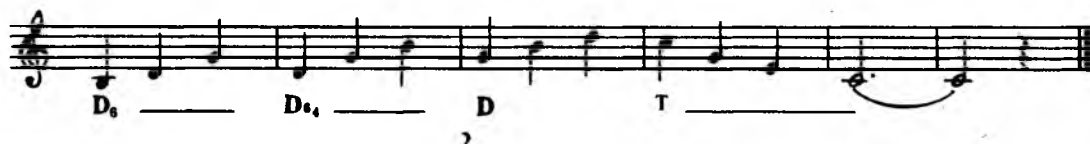
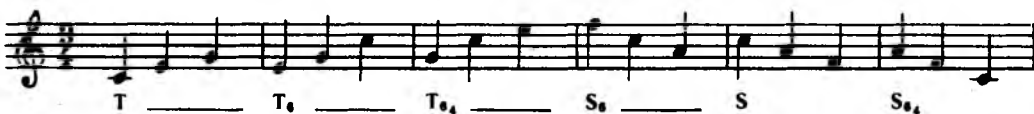
Трезвучие, построенное на четвертой ступени лада (субдоминанте), называется субдоминантовым.

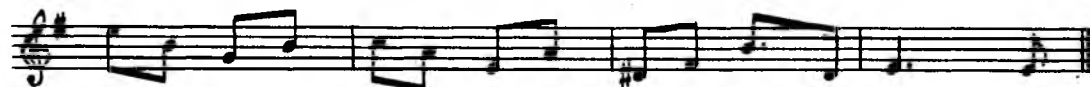
каденція
каденція

653

654

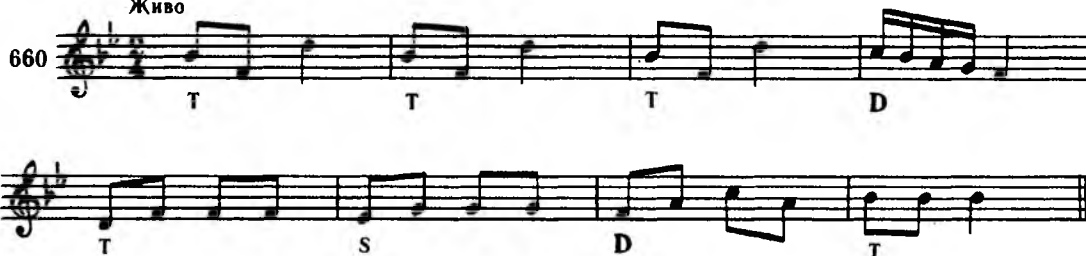

До прикладів 660—663 підібрати на форте-піано супровід:

К примерам 660—663 подобрать на форте-пиано сопровождение:

Жваво
Живо

Українська народна пісня «І шумить, і гуде»
Украинская народная песня «І шумить, і гуде»

Помірно
Умеренно

Помірно
Умеренно

Досить жваво
Довольно живо

Швидко
Быстро

В.-А. Моцарт. «Так роблять усі», д. I
В.-А. Моцарт. «Так поступають все», д. I

Помірно швидко
Умеренно быстро

В.-А. Моцарт. «Дон Жуан», д. II
В.-А. Моцарт. «Дон Жуан», д. II

Швидко і збуджено
Быстро и возбужденно

В.-А. Моцарт. «Так роблять усі», д. I
В.-А. Моцарт. «Так поступають все», д. I
ориг. Es-dur

666

Швидко
Быстро

Й. Гайдн. Симфонія № 11, ч. I
Й. Гайдн. Симфонія № 11, ч. I
ориг. G-dur

667

Широко
Широко

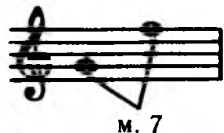
Й. Гайдн. Квартет № 79, ч. II
Й. Гайдн. Квартет № 79, ч. II

668

СЕПТИМА

Интервал, який охоплює сім ступенів, називається септимою. Мала септима містить п'ять тонів. Вона обертається у велику секунду.

СЕПТИМА

Интервал, охватывающий семь ступеней, называется септимой. Малая септима состоит из пяти тонов. Она обращается в большую секунду.

669

670

Завершити мелодію (пр. 671):

Закончить мелодию (пр. 671):

Помірно
Умеренно

671

Українська народна пісня «Поле, поле широке»
Украинская народная песня «Поле, поле широке»

Швидко
Быстро

672

Українська народна пісня «Ей, вийшла я на гірку»
Украинская народная песня «Ей, вийшла я на гірку»

Помірно
Умеренно

673

Помірно
Умеренно

Українська народна пісня «Ой на горі пень дуплавий»
Украинская народная песня «Ой на горі пень дуплавий»

М. Лисенко. «Утоплена», д. II
Н. Лысенко. «Утопленница», д. II

Не поспішаючи
Не спеша

ориг. E-dur

Урочисто
Торжественно

В.-А. Моцарт. «Так роблять усі», д. I
В.-А. Моцарт. «Так поступают все», д. I
ориг. D-dur

Помірно
Умеренно

О. Варламов. «Гірські вершини»
А. Варламов. «Горные вершины»

Помірно
Умеренно

П. Чайковский. «Средь шумного бала»
П. Чайковский. «Средь шумного бала»

678

ДОМІНАНТСЕПТАКОРД

ДОМИНАНТСЕПТАККОРД

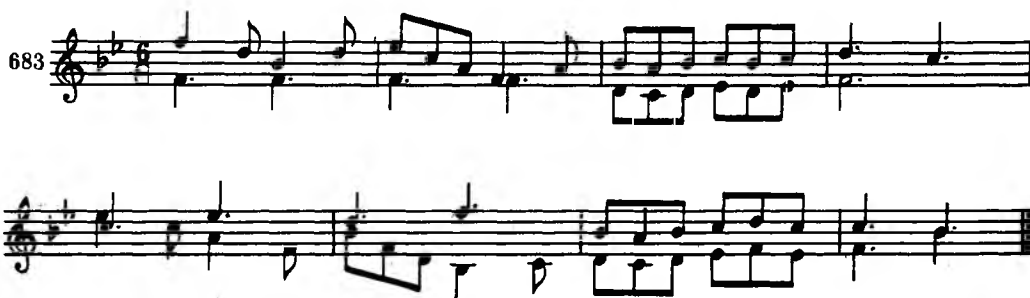
Чотиризвучний акорд, звуки якого розміщені по терціях, зветься септакордом. Домінантсептакорд — це септакорд, побудований на V ступені мажору або гармонічного мінору.

Четырехзвучный аккорд, звуки которого располагаются по терциям, называется септаккордом. Доминантсептаккорд — это септаккорд, построенный на V ступени мажора или гармонического минора.

679

Подобрать на фортепиано сопровождение (пр. 684—687):

684

T D₇ T D

S 3 T 3 D₇ T

Помірно
Умеренно

685

The musical score consists of three staves. The first staff begins with a treble clef, a key signature of two sharps (F# and C#), and a 2/4 time signature. It contains measures 685 and 686. The second staff contains measures 687 and 688. The third staff contains measures 689 and 690. The music is written in a single melodic line across the three staves, featuring various note values including eighth and sixteenth notes, as well as rests. There are several slurs and ties indicating phrasing and continuation across measures.

Помірно
Умеренно

686

The image shows three staves of musical notation. The first staff begins with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The tempo/mood markings 'Помірно' and 'Умеренно' are written above the first staff. The measure number '686' is written to the left of the first staff. The notation consists of eighth and sixteenth notes, with some beamed sixteenth notes. The second and third staves continue the melody with similar note values and rests. The piece concludes with a double bar line at the end of the third staff.

Рухливо
Подвижно

687

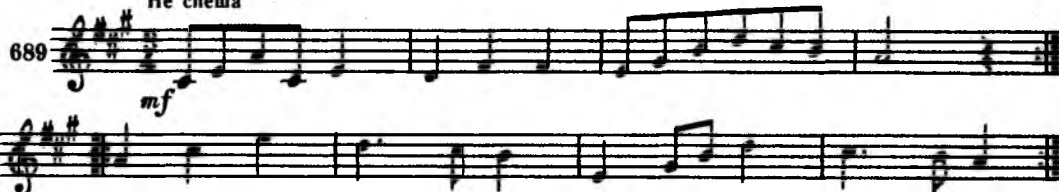
Помірно
Умеренно

Українська народна пісня «Ой ти, дівчино»
Украинская народная песня «Ой ти, дівчино»

Не поспішаючи
Не спеша

Л. Бетховен. «Тірольська пісня»
Л. Бетховен. «Тиро́льская песня»

Досить жваво
Довольно живо

В.-А. Моцарт. «Дон Жуан», д. II
В.-А. Моцарт. «Дон Жуан», д. II

ориг. D-dur

Повільно
Медленно

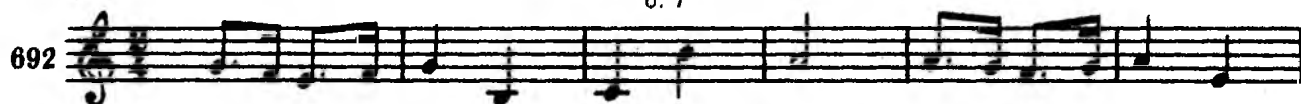
Й. Гайдн. «Пори року», № 5
Й. Гайдн. «Времена года», № 5

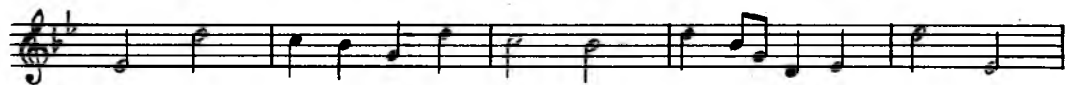
ориг. A-dur

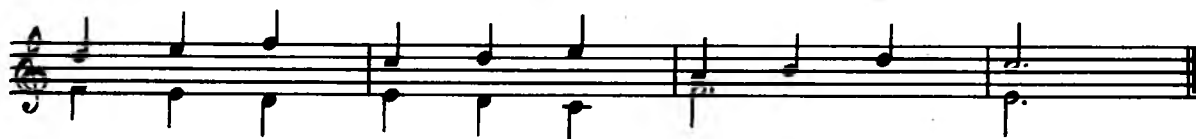
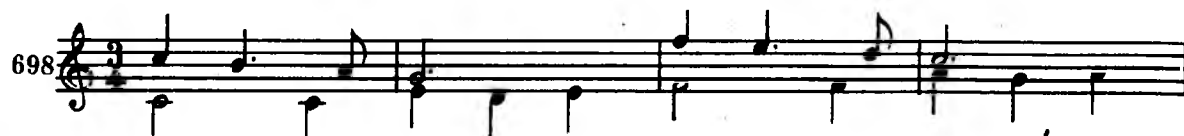
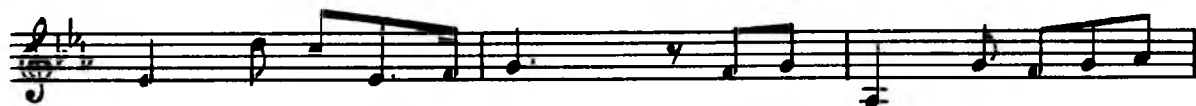

Велика септима має п'ять з половиною тонів,
в оберненні вона дає малу секунду.

Большая септима заключает в себе пять
с половиной тонов; в обращении она дает ма-
лую секунду:

Д. Шостакович. Гавот
Д. Шостакович. Гавот

Х.-В. Глюк. «Орфей та Еврідіка», д. III
К.-В. Глюк. «Орфей и Эвридика», д. III
ориг. с-moll

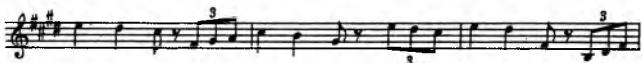
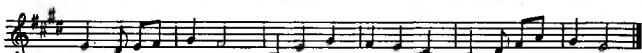
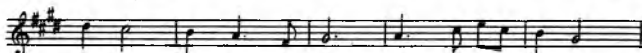
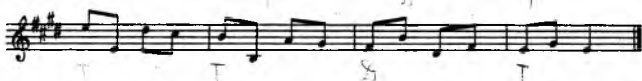

МІ МАЖОР

МИ МАЖОР

каденція
каденція

Завершити мелодію (пр. 705):

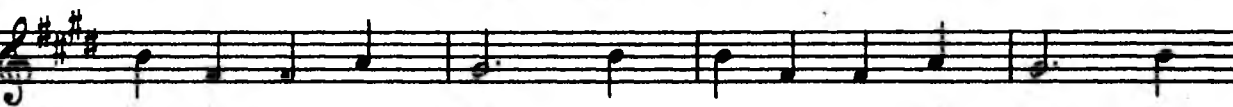
Закончить мелодию (пр. 705):

Жваво
Живо

Помірно
Умеренно

Х.-В. Глюк. «Орфей та Еврідіка», д. III
К.-В. Глюк. «Орфей и Эвридика», д. III

Л. Бетховен. Соната № 27, ч. II
Л. Бетховен. Соната № 27, ч. II

Співуче
Певуче

Ф. Шуберт. «Липа»
Ф. Шуберт. «Липа»

Помірно
Умеренно

Негритянська народна пісня «Чорний і білий»
Негритянская народная песня «Черный и белый»

Помірно
Умеренно

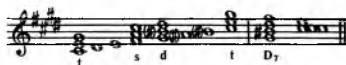
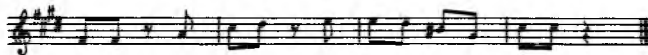
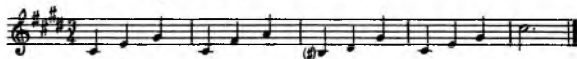
Дуже стримано
Очень сдержанно

Е. Гріг. «Пісня сторожа»
Э. Григ. «Песня сторожа»

ДО-ДИЄЗ МІНОР

ДО-ДИЄЗ МИНОР

каденція
каденція

715

716

717

Завершити мелодію (пр. 718):

Закончить мелодию (пр. 718):

Повільно
Медленно

718

719

Не поспішаючи
Не спеша

М. Мусоргський. «Борис Годунов», д. I
М. Мусоргский. «Борис Годунов», д. I

Рухливо
Подвижно

А. Дворжак. Симфонія № 9, ч. II
А. Дворжак. Симфонія № 9, ч. II

Швидко
Быстро

Й. Брамс. «Угорський танець»
Й. Брамс. «Венгерський танець»
ориг. fis-moll

Досить повільно
Довольно медленно

Е. Гріг. «Норвезька мелодія»
Э. Гріг. «Норвежская мелодия»
ориг. f-moll

каденція
каденція

Завершити мелодію (пр. 729):

Закончить мелодію (пр. 729):

Грайливо
Игрово

Помірно
Умеренно

Українська народна пісня «Ой у місті Богуславку»
Украинская народная песня «Ой у місті Богуславку»

Повільно
Медленно

Українська народна пісня «Ой ходила Галюня»
Украинская народная песня «Ой ходила Галюня»

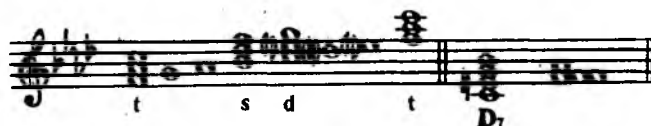

И. Гайдн. «Старый»
И. Гайдн. «Старик»

733

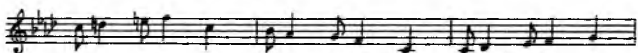
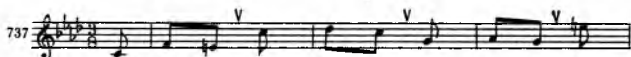
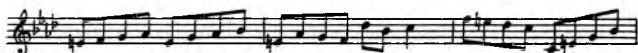
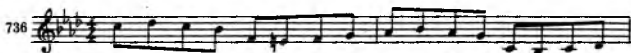

ФА МИНОР

каденція
каденція

Завершити мелодію (пр. 740):

Закончить мелодию (пр. 740):

Досить швидко
Довольно быстро

Ф. Шуберт. «Заціпеніння»
Ф. Шуберт. «Оцепенение»

ориг. c-moll

Не поспішаючи
Не спеша

И.-С. Бах. Соната для скрипки
И.-С. Бах. Соната для скрипки

В.-А. Моцарт. Соната № 2, ч. II
В.-А. Моцарт. Соната № 2, ч. II

Повільно
Медленно

743

Помірно швидко
Умеренно быстро

Ф. Шуберт. Баркарола
Ф. Шуберт. Баркарола

744

Помірно
Умеренно

М. Леонтович. «Ой з-за гори кам'яної»
Н. Леонтович. «Ой з-за гори кам'яної»

745

СЕКВЕНЦІ

СЕКВЕНЦИИ

Рухливо
Подвижно

И.-С. Бах. Фугета
И.-С. Бах. Фугетта

746

mf

Швидко
Быстро

И. Гайдн. Симфонія № 11, ч. II
И. Гайдн. Симфония № 11, ч. II

747

p

Досить жваво
Довольно живо

Ш. Гуно. «Фауст», д. III
Ш. Гуно. «Фауст», д. III
ориг. C-dur

748

mp

Не поспішаючи, співуче
Не спеша, певуче

П. Чайковський. «Баркарола»
П. Чайковский. «Баркарола»
ориг. g-moll

749

p

Дуже жваво
Очень живо

Л. Бетховен. Соната № 29, ч. II
Л. Бетховен. Соната № 29, ч. II
ориг. B-dur

750

p

ЗМІСТ

ВІД АВТОРІВ	3
ПЕРШИЙ КЛАС	5
ДРУГИЙ КЛАС	48
ТРЕТІЙ КЛАС	107
ЧЕТВЕРТИЙ КЛАС	145

3 класс

ритм ♩	107
ритм ♩	110
размер $\frac{2}{2} = \text{ф}$	117
интервал секста	114
ля мажор	119
фа# минор	121
миб мажор	125
до минор	127
Параллельно-перемешанный лад	131
Размер $\frac{3}{4}$	135
обращение интерв.	137
обращение трезвучия	138
Секвенция	144

СОДЕРЖАНИЕ

4 класс

ОТ АВТОРОВ	3
ПЕРВЫЙ КЛАСС	5
ВТОРОЙ КЛАСС	48
ТРЕТИЙ КЛАСС	107
ЧЕТВЕРТЫЙ КЛАСС	145

ритм. ♩	145
симфония	149
триоль ♩	156
$\text{F-D}\sharp_3$	165
$\text{S}\sharp_3$	170
септима	175
$\text{D}\sharp$	177
Ми мажор	184
до# минор	187
ляб мажор	190
фа минор	192
секвенция	196
Размер $\frac{3}{4}$	160